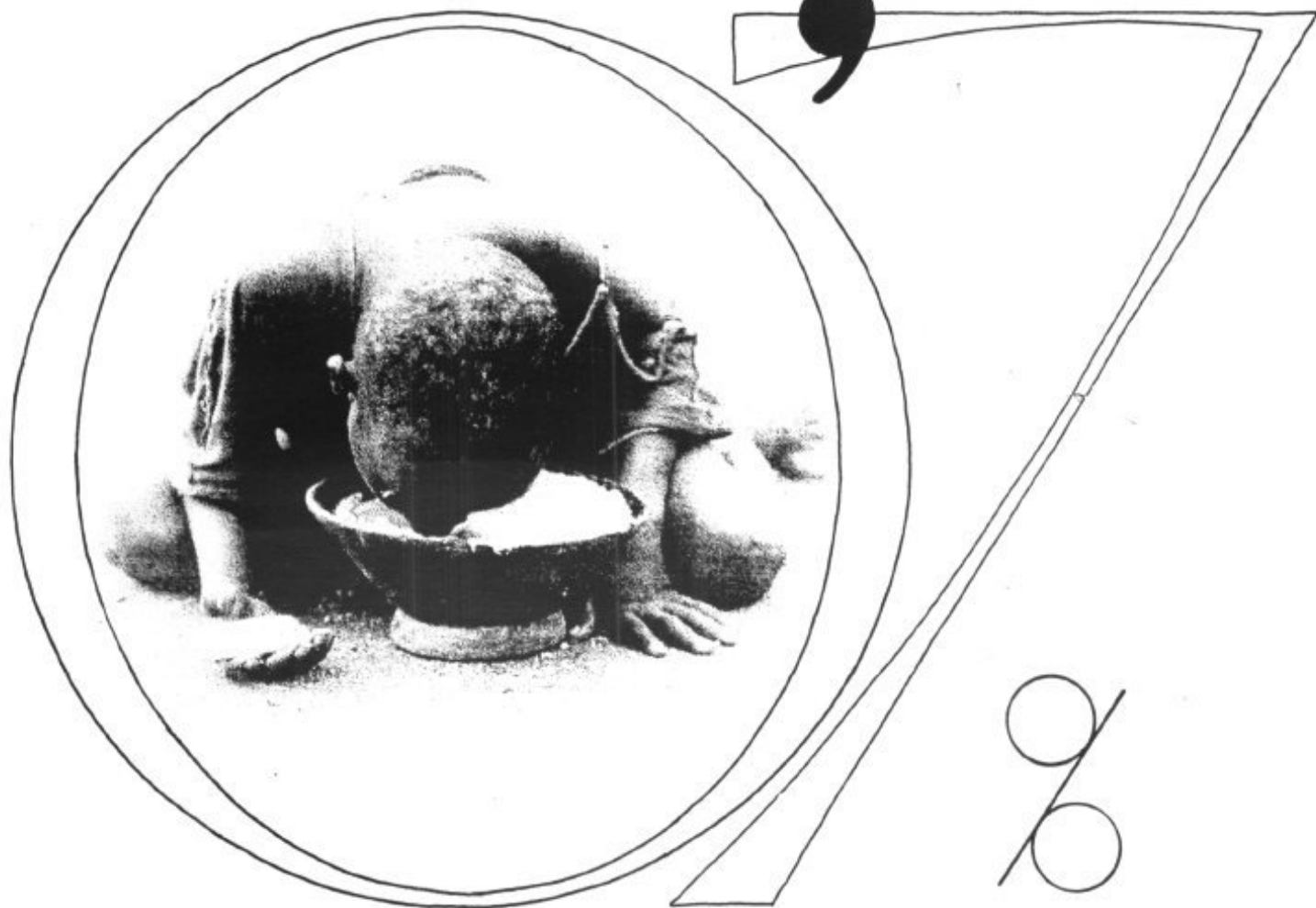

flor de card

Sant Llorenç des Cardassar * Desembre de 1996 * núm. 233

Que molts d'anys puguem fer festa,
i menjar torró,
i fer-nos regals,
i anar a sopar,
i beure cava,
i riure...,
que aquestes són festes d'alegria,
i pau,
i germanor

Estrangers

Des de fa alguns anys s'està produint un fet que pot resultar d'importància cabdal per a la convivència futura dels llorencins: la progressiva compra de terrenys de foravila -i de poc ençà també de cases en el mateix poble- per part de ciutadans alemanys. Darrerament la majoria de transaccions de compravenda tenen per destinatari un estranger, de manera que, si continua la tendència, és probable que d'aquí a pocs anys tinguem dues comunitats clarament diferenciades.

I deim diferenciades perquè així com els peninsulars que han triat Sant Llorenç per viure s'han integrat sense problemes dins la nostra comunitat, no passa el mateix amb els estrangers, que no tan sols viuen a part dels mallorquins i, llevat d'alguna excepció, només es relacionen entre ells, sinó que fins i tot són molts els qui vesteixen les cases amb mobles i electrodomèstics comprats a botigues d'estrangers o duits directament d'Alemanya. D'aquesta manca d'integració hi ha una excepció per raons òbvies: els seus al.lots, en el cas que en tinguin, sí que acudeixen a les escoles llorencines.

Tot això no resultaria un problema si no fos perquè ells juguen amb avantatge en relació als preus, ja que, essent el seu poder adquisitiu molt superior al nostre, ofereixen unes quantitats amb les quals molts pocs llorencins poden competir. D'aquesta manera no és d'estranyar que hi hagi alguna gent -mallorquins i estrangers- que hagin vist el seu negoci en l'especulació o intermediació urbanística, i que, per tant, els preus immobiliaris s'hagin rebotat fins a extrems insospitats ara fa pocs anys. Així, a més de les dues comunitats poc relacionades que esmentàvem abans, és probable que la propietat de la terra, que des de sempre havia estat en mans de llorencins, vagi passant paulatinament a mans externes, amb unes conseqüències difícils d'avaluar, i que no es limiten als aspectes lúdics o folklòrics com la caça, o la recerca de caragols o d'espàrecs, sinó que apunten cap a la pèrdua d'identitat com a poble.

En tot això, emperò, s'ha de reconèixer un aspecte positiu: moltes vegades els estrangers són més respectuosos amb l'entorn que els mateixos llorencins, tant en el que fa referència al vestiment vegetal de les finques com en la pròpia arquitectura de les cases; la pedra, el marès i la teula àrab són els materials que majoritàriament s'empren, i són molts els llorencins que n'han pres mostra, tant per les cases de foravila com per les del poble.

A la llarga, per tant, potser serà agradós passejar per foravila... però sense sortir del camí, ja que les finques estaran voltades de reixeta i dedins hi haurà alarmes o immensos cans que ens barraran enèrgicament el pas.

Flor de Card

Revista d'informació general de Sant Llorenç des Cardassar (Mallorca)

Adreça: carrer de Sant Llorenç, 36

Telèfon: 569119

Publicitat: Maria Galmés * Telèfon: 569509

Desembre de 1996

Número 233

Dipòsit legal: 765-1973

Edita: Associació cultural Flor de Card

Imprimeix: Gràfiques Muntaner (Manacor)

Director: Josep Cortès Servera

Consell de Redacció: Felip Forteza

Guillem Quina

Joan Santandreu

Guillem Soler

Col.laboren

	0'7%	Portada
Josep Cortès	Republicans	6
	Tal dia com avui	12
	Espipellades	24
	Això era i no és	28
Guillem Pont	Els 4 clotets	3
	Retxes grogues	11
Diversos	Batec	4
Nicolau/Simonet	Demografia	5
Maria Caldentey	Rondalles	10
Llibres del Segle	Vida d'artista	12
Jaume Galmés	Ausiàs March	13
	Dona i insomni	16
Premsa forana	Premsa ignorada	17
Antoni Riera	Entorn de <i>La dida</i>	18
Ignasi Umbert	Nacionalista, no...	20
Cortès/Galmés	Índex del 96	22
Jaume Matas	Missatge de Nadal	25
Maria Galmés	Si lleu...	26
	Comptabilitat	
Xesc Umbert	El temps	27
Isabel Nicolau	Distribució	

Nota: Els articles apareguts en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus propis autors. De l'Editorial se'n responsabilitzen el Director i el Consell de redacció..

1.- BON NADAL

Guillem Pont

Farts de coques, xocolata i rostits. Amb el rebost ben reblit de caves i vins. Gats de compra -o el que resulta més molest a la butxaca, d'haver comprat- desitjam, al parent o a l'amic, el tradicional i sonor "bon nadal!".

Les trenta-cinc mil persones humanes que DIÀRIAMENT moren de FAM són molt lluny o d'un altre color, en tot cas és el nostre problema.

Cap dels CINC MIL infants espanyols obligats a jugar a la prostitució no és ni parent ni conegut, per tant una simple notícia de premsa.

Davant els MIL MILIONS de persones que en el món, avui, no tenen feina o estan subempleades i que representa el 30% de la força de treball total del planeta, no hi podem fer res, ens sentim impotents (malgrat d'aquests sí que en coneixem algun).

Dels cinc-cent mil nins obligats a TREBALLAR en el nostre Estat, tampoc no en sabem res...

Potser cal trobar uns pocs segons per intentar centrar la realitat i demanar-nos: Quin món és aquest? I jo, a nivell personal, què faig?

(Nota: És d'admirar la capacitat d'autojustificació que tots, en un moment o l'altre, som capaços d'argumentar).

2.- ELS LUDISTES

La moda ens ve d'Amèrica, com la coca-cola.

Encara no hem assolit -ni molt manco practicat- els conceptes de l'ecologisme i ja ens arriba una nova moda: el ludisme. En síntesi mal garbada, es podria definir com a moviment social que es replanteja o rebutja la tecnologia amb la finalitat teòrica d'arribar a una relacions i a una situació vital més humanitzada.

En certa ocasió, fa temps, passejant pels nostres camins de foravila en una nit d'estiu clara i estelada, amb un amic parlàvem per parlar. Després de les pertinents intervencions arribàrem a una conclusió consensuada: un dels camins més efectius de desvirtuació de la realitat n'és la intoxicació d'aquesta realitat.

Si es vol que hom no llegeixi un llibre transcendent, col·loca'l al costat o mesclat amb un caramull d'altres llibres intrascendents. Si es vol que la gent no es defincixi per una tendència social concreta -blanca o negra-, possibilita el sorgiment de nombroses tendències d'un to grisenc...

Hi ha que veure la gran quantitat de recursos -obviament legals i plenament acceptats- d'autodefensa que té la societat que ens ha tocat viure. O dit d'altra manera, que ho són de llargs els tentacles de les multinacionals!

3.- ACHTUNG!

Fa un o un parell d'anys que, a un diputat del parlament alemany, se li escapà que Mallorca era una mena de Land alemany. Des de moltes i diverses instàncies s'estiraren indignats el moixell: on s'ha vist mai tal atreviment! Però el que és cert és que de mica en mica ens van envaint. Començaren comprant cases i terrenys que vorejaven la mar i a poc a poc es van fent endins. A Sant Llorenç començaren comprant casetes i quarterades pels establits de Sa Punta i Son Tovell, però ja han arribat a Tenja, Balafi o Ses Voltes.

És la llei de mercat, diuen.

Potser, passats uns anys, s'analitzarà la dècada dels noranta a Sant Llorenç. En aquest cas, dos factors potser resultaran condicionadors del futur:

- La desaparició dels tallers de brodats. Implica que la dona llorencina deixa caseva per cercar el jornal a fora, amb tot el que això implica de relació amb altres entorns i familiars, de disponibilitat del temps, de dependència,...

- L'adquisició de bona part de les propietats urbanes i rústiques per persones, en el nostre cas alemanyes, que han nascut en un altre clima i han mamat una altra cultura. Amb tot el que això implica de modificació de costums i de canvi de fesomia física local.

Ja deien els grecs que l'única cosa permanent és el canvi continu.

4.- D'ARBOCES I MURTONS

És del tot necessari, adesiara, perdre's pels camins del terme i observar, ensumar, tastar... A mesura que van passant els anys vaig trobant un cert encant a la varietat que presenta el nostre terme municipal.

Obviament no es dona l'espectacularitat que mostren ufans altres municipis, ni la cura dels petits detalls que ofereixen altres. Tampoc no ens podem sentir tacats d'art ni de bon gust ancestral (monuments, construccions...) però hi ha varietat. Segons quan i on podem disfrutar de les sensacions del Pla. Segons quan i on ens podem sentir relativament muntanyencs.

De l'argila i el sauló a la ferrissa o a la grava amb totes les varietats d'arbres, arbusts, herbes i lianes característiques.

A la vora del camí, just abaix de la penya d'en Picot, una arbocera i una murtera festejaven. Gairebé es fonien en una mateixa planta: Quina bella combinació de colors! Al verd obscur de les petites fulles de la murtera s'hi superposaven els blaus murtons (verd obscur i blau obscur). Al variable verd de les fulles de l'arbocera (des del verd fort de les fulles velles -però ben diferent al verd de la murtera- al verd gairebé groguenc dels brots tendres) s'hi superposaven les arboces que anaven del verd al vermell encès passat pel groc.

Una simfonia de verds, amb taques blaves, grogues i vermelles. Quina meravella!

Anem al tast! Hhmm.

(Quants n'hi deu haver de llorencins de menys de trenta anys que encara no han fruit els sabors de les arboces o dels murtons?)

NIT DE LA CULTURA

El passat vint de desembre al Casino Paladium es va celebrar una vetlada cultural per fer públics els Premis 31 de desembre. Per al nostre poble va ésser tot un orgull, ja que la banda municipal hi va participar tocant dues peces.

Alguns dels premiats foren el diari *Balears* per ésser el primer diari escrit en català; Rosa Amengual per la seva labor a l'*Escola d'estiu*; Joana Mira per l'agrupació cultural de Porreres...

L'acte va ser clausurat amb la Balanguera, l'himne de Mallorca, interpretat per un grup de xeremiers i per la coral Universitària, la coral Francinaina de Sencelles i la coral de Porreres.

A més de la banda de música hi va comparèixer altra gent de Sant Llorenç. L'Ajuntament va facilitar mitjans per poder-s'hi traslladar.

BON NADAL

L'equip que fa el *Batec* vol escriure dues retxes per tal de donar-vos els molts d'anys i desitjar-vos un Bon Nadal. Des d'aquí també volem escriure la carta als Reis d'Orient (és per aprofitar paper i no haver de posar segells).

Estimats Reis d'Orient:

Nosaltres voldríem que en el poble tot rutllàs, per això ens agradaria que la plaça ja estàs en obres, que el *punt verd* no fos un punt negre de fems, una casa de cultura així com toca, amb un sistema funcional i unes estructures dignes per als llorencins. També voldríem que hi hagués més llorencins que demostrassin que volen un Sant Llorenç més *guapo* (això va per la iniciativa privada de molta gent per rehabilitar les façanes de casa seva i així embellir Sant Llorenç)

Per acabar, voldríem demanar que els llorencins fossin més solidaris; hem de pensar que en aquestes dates tan assenyalades les guerres i la fam no s'aturen i que molts de nins no tindran reis ni Pare Noel.

Molts d'anys i bon 1997.

MOCIÓ DE CENSURA

La premsa illenca aquest mes s'ha fet ressò del nostre poble dient que l'oposició de l'Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar s'organitzava amb l'objectiu d'enderrocar el batle.

Tot plegat sembla ésser una falsa alarma. Per les informacions que tenim ningú no s'ho ha plantejat seriosament, ja que per dur-la a terme seria necessari que tots els membres de l'oposició (PP, GLL, PSM) es posassin d'acord, i encara necessitarien un altre membre de l'actual equip de govern.

Si l'equip de govern actual ja compta amb gran diversitat d'opinions i criteris, pensau que seria factible un pacte amb tantes divergències polítiques?

OPOSICIONS

D'amagat l'Ajuntament del nostre poble va treure unes bases d'oposició per una plaça de treballador/a social, de bibliotecari i de telefonista. Perfectament es podrien haver impugnat aquestes oposicions, ja que no hi havia res que fos legal, començant per les mateixes bases, la publicació...

Podríem dir que aquestes bases estaven fetes per a unes persones concretes, i lluitar contra això era anar amb desavantatjós per les altres persones que es varen presentar. D'aquesta manera la resta de llorencins sempre jugaran amb inferioritat de condicions.

Ens agradaria que l'Ajuntament fos més transparent i equànim en tots els seus actes.

NADAL CULTURAL

Ja que no és possible fer una anàlisi detallada de tots els actes programats en el Nadal Cultural de 1996, perquè a hores d'ara aquest programa s'està duent a terme, almenys volem esmentar les Nadales, cantades pels nins i nines de Sant Llorenç i unes peces tocades per la banda juvenil. Tot un èxit de participa-

ció i d'admiradors, sobretot familiars dels nins. Demanaríem a les monitores que educassin els alumnes a estimar, escoltar i respectar la música, ja que hi havia estones que era impossible escoltar, degut al bellugueig de la gent, que no s'aturava de sortir i d'entrar de l'església.

Un altre acte al qual assistirem fou la conferència pronunciada per Pere Josep Santandreu sobre "Els estudis de català a la Gran Bretanya". Ens va parlar de la formació de la càtedra de català a la Universitat de Sheffield, de l'interès dels universitaris per una llengua minoritària, de la riquesa lèxica a què arriben, del conveni de la Universitat amb la Universitat de les Illes Balears...

Aquesta xerrada va ser al centre cultural de ca n'Apol·lònia, el dia 22 de desembre, i la sala quedà petita pel nombre públic que s'hi congregà.

Pel que fa al tema de les exposicions podem dir que el dia de sant Tomàs es va inaugurar la de "Flors Premsades" de Maria Dolors Mas, a la sala de *Sa Nostra*. El públic que la va visitar no fou molt nombrós, ja que la gent va esperar a visitar-la el dia de sant Esteva, aprofitant la inauguració de la mostra de "Fotografies i vestuari de *La dida*". En aquest acte hi foren presents la majoria dels actors que representaren l'obra al Teatre Principal de Palma, a més d'un grapat de gent del mateix poble. Antoni Riera Melis va fer la presentació de l'acte tot elogiant la figura de Salvador Galmés i el bon treball de Rafel Duran.

Tot seguit, a l'Ajuntament, el president de l'Obra Cultural Balear, Antoni Mir va fer una xerrada entorn de la festa de l'Estandard que se celebra a Palma cada 31 de desembre d'ençà de 800 anys. Un grup de joves del poble cantà la Balanguera, himne de Mallorca. A la sortida l'Ajuntament va donar les bones festes a les persones que acudiren a l'acte amb uns torrons i fruites nadalenques.

J. Domenge, M. Febrer, J. Fullana,
N. Jaume, F. Ramon i D. Sánchez

NAIXEMENTS

* Dia 12 de novembre va néixer a Sa Coma n'Antònia Valero Hassell, filla de n'Antonio i na Lisa. Enhorabona.

* L'endemà va comparèixer per devers Sant Llorenç na Mariana Puigròs Cercos, filla de n'Miquel i na Mariana. Salut i força!

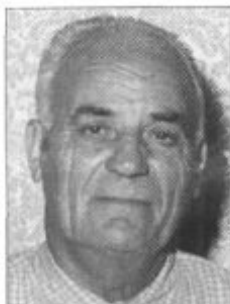
* I l'endemà va tocar el torn a un altre llorenç, en Gabriel Nadal Servera, fill de n'Andreu i n'Antònia. Enhorabona a tots els familiars!

DEFUNCIONS

* Dia 30 de novembre ens va deixar na Catalina Massanet Carrió, la mare de na *Busquera*, a l'edat de 87 anys. Que puguem pregar molts d'anys per ella i que descansi en pau.

* El dia 7 de desembre va morir en Pere Joan Servera Miquel, *Pistola*, als 89 anys d'edat. Que el vegem en el cel. La família Servera vol agrair a tothom l'assistència al funeral, i molt especialment a dues persones: en Pep i en Guillem, per la seva constant companyia.

* El dia 23 de novembre va morir a Son Carrió na Rosa Galmés Gomila. Tenia 85 anys. Descansi en pau.

* Dia 10 de desembre va morir a Sant Llorenç una al.lota massa jove per acabar la vida, na Francesca Riera Frau, també coneguda pel malnom de *Francisca Sacos*, a l'edat de 50 anys. Que puguem pregar molts d'anys per ella.

* El dia 16 de desembre va morir a Son Moro en Hans Dietrich Mattias, de nacionalitat alemanya i 74 anys d'edat. Descansi en pau.

* El dia 17 va acabar la seva vida un altre llorenç, en Joan Llinàs Pomar, de *Sa Realeta*. Tenia 75 anys. Descansi en pau.

NOCES

* Dia 8 de novembre es casaren na Trinidad Aguilar Torres i en Francisco Fuster Vives, una llorencina i un carrioner. Enhorabona.

NOCES D'ARGENT

Aquest dos pollastres que veis a la fotografia grossa fa 25 anys que feren l'esclafit. I si ell fa tan mala cara no és perquè li hagi caigut tort l'aniversari, sinó perquè amb aquestes coses no poden anar de berbes. Des d'aquestes retxes volem donar l'enhorabona a n'Herminia i a en Xesc, i desitjar-los que en puguin complir altres tants amb tanta alegria i bon humor com fins ara. Salut!

Isabel Nicolau i Aina Simonet

XIII CONGRÉS DEL PSM

Els passat dies 30 de novembre i 1er de desembre, a la sala Albéniz de l'Auditori se celebrà el XIII Congrés del PSM-NM, del qual va sortir un nou secretari general, en Pere Sampol.

Aquests dos dies es van debatre les ponències política i d'organització del partit, que foren aprovades després de discutir moltes esmenes durant moltes hores.

D'aquest Congrés el partit n'ha sortit reforçat: sense renunciar a cap de les consignes que des de la seva creació han estat els seus pilars -el nacionalisme, l'ecologia i el fet d'esser d'esquerres-, ha adequat la seva estructura a una realitat de creixement, i ha donat una verdadera participació a la militància, per garantir la democràcia interna.

A l'acte de cloenda hi assistiren dirigents de partits nacionalistes d'altres indrets dels Països Catalans.

CASTELL DE SA PUNTA DE N'AMER

Com segurament ja deveu saber, al castell de Sa Punta de n'Amer hi han fet una sèrie d'obres de restauració. Aquest dies, els propietaris i en Sebastià de *Sa Coma* les varen mostrar a les autoritats. Hi assistiren la presidenta del CIM i els batles de Sant Llorenç i Son Servera.

Després van obsequiar els seus convidats amb un bon *buffet*.

A unes vitrines els visitants hi poden veure diverses troballes aparegudes durant les obres i altres objectes d'interès històric. També poden pujar a la torre, on hi han posat un canó que va esser trobat prop de la fortalesa, i disfrutar del paisatge. Per accedir-hi hi ha un pont llevadís.

Desitjam que tothom pugui disfrutar de la visita, ja que queden tan pocs llocs on gaudir de la natura, al temps que donam l'enhorabona als propietaris per haver restaurat el monument.

A darreries de 1994 en Rafel Ferrer Massanet, el creador de la revista manacorina *Perlas y Cuevas* em va regalar un document d'importància cabdal per als llorencins interessats en la història recent del seu poble: la llista dels membres de l'Esquerra Republicana de Sant Llorenç compresos entre novembre de 1930 i agost de 1932.

La meua intenció era elaborar un treball més o manco complet sobre el partit dins l'àmbit local, amb especial referència a la trajectòria de cada un dels seus membres i la conseqüència que sobre ells va tenir la guerra civil, però, com que vull tocar massa tecles, el temps mai no em basta per res i ho he anat deixant un mes rera l'altre. I perquè consider que és una llàstima que un document d'aquesta importància romanguí dormint dins un calaix, aquest mes el publicam sencer, i així si qualcú en vol fer ús per algun treball el tindrà a la seva disposició.

Abans de res, emperò, hem de

considerar que l'Esquerra Republicana de començaments dels anys trenta no era la que coneixem avui en dia. Vegem alguns fragments del que es va dir a l'assemblea constituent d'Esquerra Republicana de les Balears, el 8 d'abril de 1934, on es fusionaren els partits Republicà Radical Socialista Independent i Acció Republicana de Mallorca, a més d'altres partits d'àmbit local:

"(...) Izquierda Republicana tiene en Baleares como misión esencial la de combatir el caciquismo todavía intacto, y fomentar la cultura no regateando medios para obtener con la redención política y espiritual de la Región, el propio reconocimiento de su personalidad y el deseo de plasmarla en una autonomía".

"(...) Por otra parte, hemos de desarrollar una táctica eficaz en la oposición ahora y en el Poder en su día, para contrarrestar la influencia del

confesionario en la vida política, el soborno, la coacción y el cohecho, lacras tan en boga en Baleares. Porque, amigos, nosotros creemos en la Democracia, pero cuando se observa escrupulosamente por todos, no cuando se capta de respetarla con una pretendida neutralidad aparente en la calle, se deja maniobrar a todos los personajes turbios en la sombra para de hecho burlarla".

"(...) Somos republicanos, pero francamente de izquierda. Demócratas, pero únicamente con los que respetan la democracia. Liberales, pero solamente con los que amen y practiquen la libertad. Autonomistas. Enemigos del caciquismo de toda laya y del clericalismo que lo ampara. Declaramos al fascismo como enemigo de la sociedad a quien se ha de extirpar a todo trance".

Vet-aquí, idò, la llista dels republicans d'esquerres de Sant Llorenç:

LISTA DE SOCIOS DE LA SOCIEDAD DENOMINADA IZQUIERDA REPUBLICANA DE SAN LORENZO

Fecha de entrada	Nombres y apellidos	Nº	Domicilio
1930 de Novbre.	Bartolomé Riera Soler	1	San Pedro
	Bernardo Estelrich Galmés	2	Pozo
	Onofre Llinás Bibiloni	3	Ordinas
	Miguel Riera Parera	4	San Lorenzo
	Juan Adrover Caldentey	5	Cruz
	Antonio Adrover Caldentey	6	Cruz
	Lorenzo Riera Cabrer	7	Pozo
	Bernardo Umbert Riera	8	Ordinas
	Benito Gomila Prohens	9	Angel
	Lorenzo Llull Durán	10	Cardazar
	Guillermo Llull Durán	11	Lligats
	Jaime Caldentey Riera	12	Mayor
1931 de Abril	Rafael Soler Brunet	13	Ordinas
	Sebastián Caldentey Amer	14	Victoria
	Antonio Riera Bauzá	15	Pozo
	Cándido Jover Riera	16	Mayor
	Miguel Caldentey Caldentey	17	Mayor
	Juan Adrover Gil	18	Ca's Cuich
	Juan Fornés Sureda	19	Ordinas
	Nicolás Massanet Sansó	20	Sestador de Tenger

Fecha de entrada	Nombres y apellidos	Nº	Domicilio
1931 de Abril	Mateo Riera Llinás	21	Pozo
	Guillermo Soler Llodrà	22	San Pedro
	Jaime Llull Durán	23	Ca'n Galina
	Jerónimo Riera Parera	24	Montseriu
	Jaime Estelrich Sansó	25	Ordinas
	Bartolomé Ferrer Riera	26	Pozo
	Mateo Ballester Santandreu	27	San Lorenzo
1931 de Mayo	Bartolomé Planisi Sureda	28	Mayor
	Sebastián Rosselló Castell	29	Artá
	Nadal Caldentey Jaume		Baja por no querer pagar la cuota
	Juan Salas Brunet	31	Son Gorrió
	Rafael Fullana Planisi	32	Pozo
	Juan Roig Melis	33	Revellà
	Juan Caldentey Llinás	34	Mayor
1931 de Junio	Guillermo Martí Brunet	35	Ordinas
	Gabriel Nicolau Brunet	36	Femenias
	Miguel Adrover Caldentey	37	Tènger
	Jaime Riera Caldentey	38	Cardazar
	Guillermo Ferrer Juan	39	San Lorenzo
	Antonio Sureda Salas	40	Ordinas
	Bernardo Pascual Febrer	41	Pozo
1931 de Agosto	Guillermo Nadal Juan	42	San Lorenzo
	Juan Planisi Mezquida	43	Artá
	Onofre Riera Llinás	44	Mayor
	Antonio Juan Gelabert	45	Nueva
	Tomás Llodrà Bauzá		Baja por no querer pagar la cuota
	Gabriel Gomila Galmés	47	Mayor
	Pedro Caldentey Llinás	48	Mayor
1931 de Sebpre.	José Riera Parera	49	Artá
	Juan María Sureda	50	Artá
	Pedro Rosselló Galmés	51	Femenias
	Guillermo Fullana Planisi	52	Son Seguí
	Esteban Ballester Gomila	53	Cardazar
	Bartolomé Rosselló Sansó	54	Rafel Blanes
	Jaime Rosselló Brunet	55	Artá
1931 de Octubre	Juan Sancho Fons	56	Artá
	Gabriel Carrió Galmés	57	Major
	Jerónimo Mira Jaume	58	Rafel Blanes
	Bartolomé Pascual Gelabert	59	Ordinas
	Francisco Riera Bassa	60	Tènger
	Miguel Serra Rosselló	61	Rafel Blanes
	Guillermo Llinás Riera	62	Pozo
1931 de Novbre.	Antonio Femenias Femenias	63	Son Pont
	Juan Brunet Brunet		Baja por no querer pagar la cuota
	Pedro Santandreu Jover	65	Artá
	Miguel Massanet Brunet	66	Aurora
	Antonio Santandreu Jaume		Baja por no querer pagar la cuota
	Guillermo Nadal Genovart	68	Revellà
	Rafael Genovart Llodrà	69	San Lorenzo

Fecha de entrada	Nombres y apellidos	Nº	Domicilio
1931 de Novbre.	Gaspar Melis Mezquida	70	San Lorenzo
	Miguel Servera Font	71	Camp Gran
	Pedro Adrover Caldentey	72	Llucamar
	Francisco Caldentey Melis	73	Pozo
	Juan Llull Durán	74	Calicant
	Antonio Santandreu Planisi	75	Nueva
	José Riera Nicolau	76	San Pedro
	Francisco Tous Genovart	77	Son Soler
	Juan Mezquida Salas	78	Cardazar
	Damián Mascaró Brunet	79	Angel
	Jerónimo Galmés Esteva	80	Mayor
	Jerónimo Servera Estrany	81	Norte
	Antonio Servera Llinás	82	Ordinas
	Gabriel Salas Font	83	Mayor
	Jaimc Melis Vives	84	Ordinas
	Juan Femenias Soler	85	Plaza Nueva
	Juan Gomila Font	86	Angel
Antonio Llinás Riera	87	Pozo	
1931 de Dicbre.	Antonio Pascual Perelló		Baja por no querer pagar la cuota
	Bartolomé Pascual Fullana		Baja por no querer pagar la cuota
	Guillermo Pascual Fullana		Baja por no querer pagar la cuota
	Bartolomé Umbert Aguiló	91	Pozo
	Bartolomé Umbert Sureda	92	Pozo
	Antonio Ballester Juan	93	Mayor
	Jorge Sansó Umbert	94	San Lorenzo
	Nicolás Pascual Galmés	95	Pozo
	Juan Riera Lliteras	96	Soler
	Antonio Servera Estrany	97	Ordinas
	Antonio Adrover Frau	98	Son Negre
	Bartolomé Busquets Nadal	99	Nueva
1932 de Enero	Juan Oliver Morey	100	Artá
	Juan Ballester Morey	101	Artá
	Luciano Sureda Cantó	102	Mayor
	Francisco Sureda Riera	103	Norte
	Bernardo Riera Caldentey	104	Cardazar
	Gabriel Estelrich Sansó	105	
	Francisco Pascual Planisi	106	
1932 de Febrero	Andrés Melis Caldentey	107	Ordinas
	Bartolomé Salas Font	108	Mayor
1932 de Abril	Bartolomé Pascual Planisi	109	Mayor
1932 de Mayo	Jerónimo Sureda Mercadal	110	Norte
	Juan Mezquida Domenge	111	Femenias
	Juan Riera Soler	112	Angel
	Miguel Fuster Puigrós	113	Murtereta
	Gabriel Font Riera	114	Femenias
	Onofre Soler Adrover	115	Llucamar
	Pedro Santandreu Jaume	116	Nueva
	Juan Roig	117	Revellá
1932 de junio	Bartolomé Soler Oliver	118	

Fecha de entrada	Nombres y apellidos	Nº	Domicilio
1932 de Agosto	Miguel Genovart Llodrà	Baja	por no querer pagar la cuota
	José Soler Oliver	120	
	Bartolomé Fuster Puigrós	121	Artá
	Juan Jaume Vaquer	122	Norte
	Juan Roig Gayá	123	Revellà
	Onofre Soler Adrover	124	
	Pedro Santandreu Jaume	125	Nueva
	Juan Adrover Soler	126	Revellà
	Antonio Mas Miquel	127	Nueva
	Juan Adrover Miquel	128	Cruz
	Bernardo Rosselló Planisi	129	Artá
	Bernardo Nicolau Fiol	130	Puig Verd
	Bartolomé Pascual Juan	131	Moli Mestre
	Antonio Gomila Vidal	132	Es Lligats
	Jaime Planisi Malvis	133	Angel
	Antonio Font Juan	134	Rafel Blanes
	Jaime Riera Rechat	135	Es Lligats
	Miguel Genovart Llodrà	Alta	137
	Miguel Sureda Gil	138	San Lorenzo
	Jorge Riera Juan	139	Sa Real
	Juan Durán Mezquida	140	Rector Pascual
	Miguel Serra Alemany	141	Sa Mezquida
	Juan Caldentey Jaume	142	Pozo
	Andrés Serra Febrer	143	Mayor
	Pedro Riera Llinàs	144	Revellà
	Mateo Brunet Salas	145	S'Esteparó
	Antonio Galmés Puigrós	146	Ses Sitges
	Bernardo Estelrich Sansó	147	Blasco Ibáñez

Davant aquesta relació hi ha alguns aspectes que, de primer cop d'ull, criden poderosament l'atenció:

El primer és l'elevat nombre d'afiliats que tenia el partit en aquella època. Si tenim en compte que aleshores estava a l'oposició, ja que a Sant Llorenç governaren els Republicans de Centre des de 1931 fins a començaments de 1936, amb en Nofre Soler com a batle, és evident que la gent estava molt més polititzada que no ara. I hem de creure que des de l'agost de 1932, data en què es va redactar la relació, fins al març de 1936, quan n'Antoni Sureda Salas (nº 40 de la llista) va presidir la Comissió Gestora de l'Ajuntament, se n'hi degueren afegir alguns més.

El segon és el perquè es va fer aquesta llista precisament l'any 1932. És

una pregunta que no podem contestar; únicament es podria esmentar que en aquest any el President de la Diputació de les Balears s'adreçà a tots els Ajuntaments de Mallorca en demanda de criteris sobre les aspiracions autonòmiques, per així tenir una base més àmplia per a la confecció d'un estatut d'acord amb les noves normes de la Constitució de la República.

També hi podem localitzar diversos noms que es feren dissortadament famosos: en Bernat Estelrich, *Carbó*, regidor, que fou afusellat a Son Coletes; en Jordi Riera, *Torrenova*, que seguí el mateix camí; En Miquel Riera, *Cucajada*, afusellat al cementiri de Manacor; n'Antoni Adrover, *Cuc*, que havia fugit, s'entregà i fou afusellat a Son Coletes; en Guillem Llinàs, *Gorrió*, tam-

bé mort a Son Coletes; en Jeroni Riera, *Cucajada*, que fugí quan el duïen a matar, fou ferit a la panxa i curat per la comare *Galina*; en Pere Riera, que morí de malaltia a la presó; n'Onofre Llinàs, *Soriano*, regidor, que va estar amagat rera la xemena durant quatre anys; en Jaume Lull, *Galina*, que morí al front...

També és de remarcar que no hi consta cap dona afiliada, tot i que n'hi havia algunes que destacaren dins la política local, com la comare *Galina*, na Magdalena Bassa, *Coniera*, cosina del mestre Guillem Galmés, que fou afusellada a Manacor, o na Joana Maria Riera, *Meca*, la dona d'en Bernat *Carbó*.

Ja ho hem dit, aquí queda la relació per si algú la vol utilitzar.

Rondalles de Mallorca, rondalles del món

Durant els dies 28, 29 i 30 del passat mes de novembre va tenir lloc al Teatre Principal de Palma un Congrés de Rondallística sota el lema "Rondalles de Mallorca, rondalles del món". Aquest congrés ha servit, per una part, per celebrar els 100 anys de vida del primer volum de l'aplec de Mossèn Antoni Maria Alcover, i, per altra part, per donar a conèixer fora de la nostra illa la importància de la recopilació duita a terme pel canonge manacorí.

Durant els tres dies que va durar el Congrés vàrem poder assistir a les ponències i comunicacions de professors de diverses universitats i d'estudiosos del tema. Personalment, em va cridar l'atenció de manera molt especial la ponència pronunciada per Albert Hauf (professor de la Universitat de València), titulada: "Universalitat i autoctonisme de les rondalles". Les "Rondaies mallorquines d'en Jordi d'es Racó" són, ja ho diu el títol, ben mallorquines: els noms dels personatges són mallorquins, les feines que s'hi descriuen són les mallorquines tradicionals, les eines, la roba, la toponímia ... Mallorca hi és present a cada pàgina.

Però, tanmateix, les històries són les mateixes que trobam a les altres col·leccions del món: "N'Espirafocs" de Mn. Alcover no és més que una versió de "Na Venta-

focs", per exemple. És molt curiós veure com a totes les civilitzacions hi apareixen, si fa no fa, els mateixos contes.

I és que "la rondalla és la més universal de les formes de narració", com diu el professor Hauf.

Una altra de les idees que va quedar clara en el decurs del Congrés és que l'aplec de Mn. Alcover és un dels més importants d'Europa: són més de 400 rondalles de molts de tipus diferents.

Amés, la riquesa lèxica de les nostres rondalles, la bellesa de la narració, el domini del llenguatge per part del recopilador, és molt superior a la d'altres aplecs. Només quant a paraules, mots mallorquins (i per tant catalans) les rondalles recopilades i reescrites per Mn. Alcover són un avenc, un pou gairebé inestroncable.

Gabriel Janer Manila (professor de la Universitat de les Illes Balears) va dir a la seva ponència que les "Rondaies d'en Jordi d'es Racó" van ser redactades pel canonge com si haguessin de ser contades, i no llegides. L'estil d'Alcover és barroc, no escric així com parla el poble, però usa els recursos desenvolupats pel poble per transmetre la força i la riquesa del llenguatge.

A part dels actes purament "acadèmics" també se'n celebraren d'altres tipus: dia 28 horabaixa vàrem poder assistir a la

representació teatral de "L'abat de la Real" a càrrec del grup d'animació infantil Cucorba. I dia 29 a vespre es va celebrar un sopar típic de les rondalles: ja sabeu quins eren els menjars de les rondalles, o no? Arròs engrogat i pollastres farcits els dies de festa o a les taules dels rics i sopes mallorquines a les taules dels pobres.

En definitiva: varen ser moltes les idees que varen sorgir del Congrés i que ens obliguen a plantejar-nos diverses qüestions: en primer lloc, cal que facem més cas a les nostres coses; és ben hora que deixem de pensar que el que ve de fora és millor que el que tenim dins ca nostra. I en segon lloc, per ventura convendria (i això és una opinió personal) contar alguna rondalla de l'aplec d'Alcover als nostres nins, abans o després d'una de les pel·lícules de Walt Disney.

No ens resta més que, des d'aquí, fer arribar la nostra felicitació al comitè organitzador, del qual és responsable Maria de la Pau Janer, per l'excel·lent tasca realitzada. Tant de bo aquestes jornades hagin contribuït a conscienciar la gent del País sobre la importància del recull de "Ses Rondaies mallorquines d'en Jordi d'es Racó".

Maria Caldentey Roig.

C A M P S A

amb tota la gamma de carburants
targetes de crèdit, de Solred i Creditours

Cra. Palma-Artà, km 55
Sant Llorenç des Cardassar

L'esgarronada de les retxes grogues

Malgrat l'històric i molest escepticisme que sempre em sol acompanyar, ho donava com a cosa segura. M'ho havien dit i redit varies vegades, i ja se sap: qui escolta el qui bé parla, sempre aprèn alguna cosa nova.

El cas és que no era un qualsevol el que em va convèncer, sinó que foren varis, tots ells de pes. Vull dir persones experimentades i acostumades a fer "obra" que, si fa no fa i per deducció, deu ésser aquella realització humana que l'autor -o algun amic seu- qualifica -i cotitza- com a "obra d'art", normalment fruit de la inspiració.

Idò sí, m'havien dit que el bessó de la qüestió sempre resulta ésser la inspiració, que arriba quan arriba, però en arribar, l'obra, brolla com l'albelló. Segons els meus informants la inspiració és bàsica i fonamental si no disposes de musa, que és una mena d'assegurança inspirativa. Vaig deduir que disposar d'una musa resulta ésser l'estat ideal, la llunyana utopia. Analitzant els exemples que em van arrambar, vaig creure entendre que, lluny de ser una de les nou deesses de la mitologia clàssica, musa normalment i entre nosaltres, acostuma a ser -supòs que entre altres coses- un cos ben garbat d'un cavalló d'anys més jove que no l'artista.

Convençut del que m'havien dit, no semblarà estrany que, l'altre capvespre (de pagès) i davant la lògica (?) impossibilitat de trobar una adequada musa per davall els garrovers -on es deuen trobar les muses?- m'atansés a la recerca de l'altre estadi, el de la inspiració. Em semblà una mica més casolà i fàcil. A més te l'avantatge de ser un mot abstracte i, per tant, subjectivament assequible.

Assegut sobre el piló de picar càrritx que hi ha a la carrera, no sense abans treure i deixar ben a la vista uns quants amulets de la sort, dipositats curosament

sobre les pedres en forma de triangle equilàter -una seca cua de rata cellarda, una pedra amb un foradí i una vella estampa del beat Ramon- vaig esperar i cavil·lar. Cavil·la que cavil·la i espera que espera...

No pretenia ser gaire pretensió cavil·lava i esperava que la inspiració em proporcionàs temes per als "quatre clotets". En l'espera, allargava la vista, que es passejava per la vall, per son Poca Palla, pel puig de son Manxo i per la retxa blava d'allà lluny que és la mar.

Feia llarga estona que la humitat de la pedra m'havia travessat el vellut dels calçons i també el cotó dels calçons-blancs. Gairebé arribava a l'os quan, jas! se'm va encendre la bombeta. M'havia arribat el fil de teixir la inspiració: faré un clotet sobre la necessitat de repintar les retxes grogues en els cornalons, puix amb el temps, s'han arribades a esborrar i els conductors, al no veure-les, deixen els cotxes de tal manera que es fa ben difícil voltar a més d'un dels nombroses caps de cantó del poble.

Sense esperar més, mai no es tan prest com quan en parlen (en aquest cas pensen), després d'arregar els ormejos que tan diligentment havia estès, i més content que un al·lot d'un temps amb la butxaca plena de lledons, baixava fins a canostra per començar a escriure quan, girant el cotxe damunt la costeta de ca madó Rosa vaig veure uns externs que repintaven les retxes grogues de la inspiració.

Cagondena quin perboc! Ja m'han esgarronada la inspiració. Amb el feiner que m'ha costat!

I ara què faré? No us podeu fer idea del que embossa una esgarronada d'aquestes!

Passaren dies, i de cada vegada n'estava més convençut: una vegada que arriba la inspiració, no es pot tudar. He de fer un clotet sobre els cotxes en els caps de cantó (malgrat les flamants i vistoses retxes grogues).

Amb això m'arriba "Flor de card" i veig que a la secció "Batec" toca el tema de les senyalitzacions, amb els termes del qual em sent identificat.

No vols brou?, idò tassa i mitja. Double esgarronada. Són coses que passen a la

vida. Més val sentir una idea trepitjada que no una feina de mesos, i qui no se conforma és perquè no vol.

No sé si tornaré treure la seca cua de rata cellarda, que vaig agafar una nit de bauxa amb els "jueverts" a can Rafel Tru-co, vora la vella partió entre Sa Real i Tenja, però hauré de cercar -amb o sense inspiració- un altre tema per als clotets.

De no existir les dues esgarronades, segurament hauria tractat el clotet assenyallant la necessitat de repintar les retxes grogues. Però també hauria dit que no basta pintar retxes sobre l'asfalt a les cantonades ja que, descomptant caramboles de sort, res que no es cuidi surt bé. De la mateixa manera que no basta sembrar un arbre, i ja està o que no basta pintar una vegada les persianes i oblidar-se'n, o que no es pot escriure un paràgraf sense tenir el diccionari a mà... l'acció de les retxes, si es vol que siguin efectives, no es pot quedar amb la pintada. Dissortadament encara no tenim el suficient grau de civisme que pugui assegurar que la indicació serà respectada.

Cal que la força pública indiqui i orienti els conductors. Que amb paciència i insistència assenyali "als despistats" que la comoditat de tots és més necessària i útil que no la particular. De la mateixa manera com es va fer una vegada posats els senyals d'estacionament. Tot té un cost, i posar senyals de trànsit o pintar retxes grogues no n'és una excepció.

O ens en cuidam de les retxes grogues o optam per viure en el desgavell circulatori. No val pintar i rentar-se'n les mans.

Hi ha una altra qüestió bàsica i fonamental: els regidors (que ho han decidit) i els municipals (responsables de l'ordre) han de donar llum, i no fum com, a vegades, acostuma a passar.

Guillem Pont

Tal dia com avui

ARA FA 90 ANYS

08.12.06.- L'Ajuntament va prendre l'acord d'obrir un pou per a ús públic ran del pont nou del camí de Lluçanar.

ARA FA 60 ANYS

18.12.36.- El governador cessa Gabriel Carrió com a president de la Comissió Gestora (l'equivalent a l'actual batle), i nomena en el seu lloc Aleix Mascaró Pascual.

ARA FA 20 ANYS

17.12.76.- El PSOE dona el primer mitin polític local de l'actual sistema democràtic.

ARA FA 10 ANYS

09.12.86.- La Societat de Caçadors obri un criader vora el magatzem municipal.

ARA FA 5 ANYS

12.91.- S'inaugura el restaurant del Moli d'en Bou, que compta amb sala d'exposicions.

Josep Cortès

Viatges Ultramillor

Agència de viatges
del grup A
Títol 999

Carrer del Sol, 19
Tel. 585720
Cala Millor
Mallorca

Un llibre important: *Vida d'artista*, Premi de Literatura de la Generalitat de Catalunya

Vida d'artista (Premi de Literatura de la Generalitat de Catalunya), editat per *Llibres del Segle* a Girona, és una nova aportació de l'escriptor M. López Crespi (sa Pobla, 1946) a la narrativa mallorquina. M. López Crespi ens situa novament amb *Vida d'artista* davant una sèrie de contes on batega tota la seva fe en la capacitat subversiva de la literatura, la necessitat que té sempre en totes les seves obres de defugir, des del seu "territori del maquis" (que deia n'Antoni Vidal Ferrando parlant de l'antologia poètica *Poemes de l'horabaixa* de l'autor de sa Pobla) de l'estreta vulgaritat naturalista o d'aquesta generalitzada verboricitat convencional, buida, formalista, freda, postmoderna, tan promocionada avui dia. El llibre sorprèn novament per la seva desbordant imaginació en tractar temes no gaire aprofundits dins la nostra narrativa: el paisatge de la Mallorca clandestina o el de l'oportunisme que s'ha vist arreu a conseqüència de com es va fer la transició.

Una crítica massa formalista potser hi objectaria algun excés discursiu, de tant en tant. Però en Joan Fuster ja ens advertia que d'aquests "defectes" sovint no se salven ni els més grans narradors. Hi posava els exemples de Tolstoi, Dostoievski o Zola. La ferma decisió de M. López Crespi, portada a terme llibre rere llibre, de deixar constància d'un temps i d'una època -l'actual- és ben palesa a *Vida d'artista*. I dins d'aquesta línia els seus testimonis solen ésser colpidors.

Cronista dels herois anònims

Poca gent que hagi llegit l'autor de sa Pobla pot restar indiferent davant l'obsessió permanent que l'empeny a ser el cronista dels qui no poden parlar, els herois anònims que han estat traïts per

tots els Estats, per tots els partits en els quals una generació de mallorquins va voler creure. I aquestes no són afirmacions gratuïtes. Qui hagi llegit *L'Antifranquisme a Mallorca 1950-1970*; qui hagi gaudit de la lectura del llibre de narracions *Històries del desencís* publicat recentment per l'Editorial Moll saben que no mentim gens ni mica amb les nostres afirmacions.

Un al·lucinant viatge per una Mallorca desconeguda

Per això l'acurada col·lecció de narracions de *Vida d'artista* -divuit contes en total- ens porta a fer un al·lucinant viatge per una Mallorca i una realitat poc tractades dins la nostra moderna literatura. Els amants de les troballes eminentment tècniques, els lectors que s'interessin més per l'experiència simplement virtuosista i formal del conte, tampoc no quedaran decebutos. M. López Crespi sap explotar al màxim qualsevol recurs narratiu per a posar-lo sempre al servei de la seva dèria tossuda: mostrar l'ocult, proporcionar material directe que servesqui tant per a la distracció com per a judicar la nostra història més recent. La simple "forma", l'experimentació literària, són per a M. López Crespi -fa temps que ja ho sabem, mai no ho ha amagat- una simple tècnica per a mostrar al lector allò que li interessa.

En les narracions que conté el volum *Vida d'artista* no trobarem cap mena d'esnobisme postmodern, cap influència de literatures aristocratoides o llibresques. L'escepticisme vital de M. López Crespi sorgeix de la seva experiència directa, de la lluita autèntica per un món millor; mai del virtuosisme elitista que sovint escriu a mil quilòmetres de la vida que batega enmig del carrer.

(Llibres del Segle).

Lira d'Or

Desembre 1996-gener 1997

Coordina: **Jaume Galmés**

Vistes sobre Ausiàs March II

Ideologia i retòrica

Ausias o Ausiàs March, parent dels també poetes Pere i Jacme March (i qui sap si també d'Arnau March), es decanta definitivament de la influència dels trobadors,

"leixant [los] a part",

no només en defugir l'estètica cortesana i la llengua pròpies del moviment provençal, sinó també en la seva concepció de l'amor. Tòt i que manté l'ús del senyal, el més famós dels quals és "Lir entre carts", la seva ideologia amorosa se'n distancia radicalment. March, en esdevenir desitjós d'un amor elevat, més espiritual, està preludiant ja el Renaixement. Dante i Petrarca obriren el camí: la dona, a partir d'ara, ja no serà només el personatge comparsa, sinó que n'esdevindrà co-protagonista al mateix nivell que el poeta, de l'amor. La dona, d'ara endavant, tindrà *intelleto d'amore*, és a dir, oferirà també contrajoc al seu enamorat.

March fa mans i mànigues per trobar una dona així i, d'aquí, en sorgeixen dues teories: la primera, i que podríem situar dins una fase inicial, és la dual: el poeta en desitja la ment, però alhora també el cos, de la dama; l'altra teoria, que pertanyeria ja a un estadi superior en aquesta evolució, és la de l'amor en la seva essència, teoria neoplatònica que a ell li arriba via Sant Tomàs d'Aquino i Petrarca. Nogensmenys, i mogut per algun desengany, a vegades afirmarà que l'existència de tal amor, en una dona, és impossible, ja que no té "cervell". Posats, però, que la dona que l'ha rebutjat, el tornàs a reclamar, ho faria l'animalitat d'aquesta que no enyoraria el joc dialèctic que mantenia amb el poeta, sinó el gaudiment del seu cos; aleshores March, al damunt d'aquest edifici de

luxúria, aixeca el pinacle de la puresa, talment com si el caràcter bestial femení purificàs el seu esperit.

Ausiàs, també, és "lo pus estrem amador", el qui més sap en matèria d'amor i en prodiga consells a balquena, tot i que, segons ell, cap altre enamorat podrà acostar-se-li, car ell "seu" en el "banc" més alt.

Un altre aspecte destacable dins la seva teoria o ideologia amatòria, és que ningú, de l'amor, no n'assolirà l'acompliment si abans no ha atès l'abisme del dolor, cosa que el

porta a valorar el propi mal per damunt del bé d'altri. Quasi, o sense quasi, morbosament, March és capaç d'extreure goig del pou del sofriment, adelitant-s'hi, posant sucre a les seves nafres. Com Jordi de Sant Jordi, sap que, en amor, no s'hi val l'experiència si aquesta no ve reforçada per la Fortuna, que sol aixecar l'empobrit i enfonsar el ric, i afavorir aquell qui menys ho mereix.

La seva retòrica, rica en comparacions, els inoblidables "no.m pren axi", "axi com çell", ve també caracteritzada per la freqüència amb què es serveix de la hipèrbole -on no hi manquen les refe-

rències dantesques als condemnats d'infern, els quals suporten encara mals més lleus que els que acoren l'ànima del poeta- alhora que també fa ús del procediment invers, mitjançant el qual, per exemple, tota l'estesa marina sota el sol no és sinó "cassola en forn", no essent-ne absent, tampoc, l'al·legoria, sobretot en personificacions de l'Amor.

Simposi internacional sobre Ausiàs March

VI Centenari del seu naixement

Els "Cants de mort" d'Ausiàs March,

per Robert Archer

El professor australià Robert Archer, autor d'una *Aproximació a Ausiàs March* (Editorial Empúries. Col·lecció "Les Naus d'Empúries". Barcelona, 1996), dissertà sobre els poemes 92, 93, 94, 95, 96 i 97 de l'universal poeta valencià coneguts com els "Cants de mort". Vegem alguns punts de la seva ponència.

Davant els fets dolorosos de l'existència, i pel que fa als humans, a l'època d'Ausiàs March es coneixien dues tendències: la tradició consolatòria i el plany provençal. La primera ve representada per Ciceró, Sèneca, Els Sants Pares i Petrarca; la segona, pels poetes trobadors. Els primers -"los savis" per a Ausiàs- donen, a les seves obres, remeis per dissipar el dol al més aviat possible, mentre que els altres basteixen un monument poètic a la persona difunta dins una convenció formal. March, més a prop d'aquests darrers èticament -però superant-los en matisos estètics- s'autocomplaurà també en el dolor mentre que és ben lluny d'experimentar els sentiments recomanats pels dits savis. Tot i que en aquests cants el poeta està parlant de i amb l'amada-esposa morta, no per això no deixen de detectar-s'hi les tres famoses castes d'amor ausiasmarquianes, és a dir: l'honesta (purament espiritual), la mixta (físico-espiritual, virtut equilibradora cos-ànima) i la delitable (que no exclou breus moments d'espiritualitat), exposades al llarg poema 87, d'on citam els versos 301-304:

*En lo delit que arma y cors desigen
feneix delit, si compliment li basta,
mas los delits que l'arma sola tasta
són duradors, car jamés la fastigen;*

Als poemes aquests, March fa una justificació del dol davant la tradició consolatòria i, dins el 92, troba el plaer en el dolor, el plaer del sofriment que assegura la durada del seu dol; igualment la preocupació pel destí de la difunta, amb la consegüent por de no coincidir al mateix dels tres estaments que el catolicisme reserva als homes per a després de morts, així com l'autoculpabilitat i l'anàlisi de les formes de l'amor actives encara en ell, s'hi troben. Sorprenentment, i arribat en aquest punt, el poeta no entén com no s'anà a la tomba quan se n'hi anava l'estimada:

mas puis no muyr de poc amor m'acús.

Després de la mort de la dona, l'amor serà totalment espiritual i sense dolor, ja que ell, adelitant-s'hi i com hem vist més amunt, contradiu els savis que voldrien escurçar el temps de dol. Al 94 torna a aparèixer el tema del dolor plaïble.

Introspecció i imaginació a l'obra d'Ausiàs March,

per A. Terry

Arthur Terry, catedràtic de Literatura a la Universitat d'Essex, destacà el paper de March com a filòsof, ja que dins la seva poesia hi ha també molta filosofia, tal com s'esdevé en els trobadors Sordello i Arnaut Daniel; el catedràtic recordà que l'*Ètica* d'Aristòtil i tractats filosòfics de Ramon Llull es trobaven a la biblioteca del poeta. Atacant el poema 43, ens en féu adonar de la descripció dels símptomes psíquics de la timidesa (aprosos en algun tractat medieval de les passions?). Igualment destacà la seva creació d'un *jo*, "lloc comú magistral", segons el mateix Terry, o "El jo essencial" de Marie-

Claire Zimmermann. A l'esmentat poema, hi trobam encara l'ànima vista com a possibilitat de salvació i el cos com a de damnació, tot manipulant, el poeta, les convencions fins arribar a l'anticonvencionalisme. Al 34, el professor britànic veu l'abstracció com a creadora d'espais, on les diferents abstraccions formen un esquema especial, ja que els diferents desitjos són unificats en *un* de subjecció, o la simetria "campar"/"escampar". L'essència de l'anàlisi, continua dient, consisteix a fer visible l'invisible; l'al·legoria n'és el vehicle idoni. I, recolzant en Berkeley: "La imaginació pot retenir les aparences

dels objectes sensibles i per això és superior als sentits". La imaginació va del visible a l'invisible i de l'invisible al visible. Un trop de què se serveix el poeta és la *frequentatio* de la retòrica medieval que consisteix a recollir els punts dispersos i aplegar-los en un sol lloc. I "hom no pot pensar sens tenir un quadre mental" (Aristòtil). March vol crear, a través de tantes al·legories, un quadre mental en el lector.

Els sentits (instruments del desig) i la imaginació (de tendències idealitzants), combinats, permeten la paradoxa del poema 119 d'estimar qui es detesta resolta pel "gest": qualitats internes que es fan visibles, integrat incorporària. Amb

tot, si l'ús de tantes abstraccions no minven en interès, és gràcies a l'energia extraordinària del poeta. Al poema 87, hi ha una pura abstracció de la dona:

*Mon esperit   contemplant se contenta
e dintre si   una persona forja;
d'ella no pens   braços, mcns, peus, ne gorja,
car tot semblant   altre semblant presenta.*

Si el jo dels poemes d'Ausiàs March ens convenç, conclou Arthur Terry, és justament a causa dels seus dubtes i tensions.

Les altres ponències

Josep Pujol, editor de l'obra de Jacme March (a "Els Nostres Clàssics" de Barcino), no s'estigué, a la seva conferència "De Jacme March a Ausiàs March: amor, retòrica i moral", de relacionar l'oncle patern d'Ausiàs amb la tradició poètica més immediata a ell; l'oncle, que era poeta i preceptista (dedicà les seves *Lleis de concordances* -avui en diriem diccionari de rimes- a Pere III el Cerimoniós), es dedicà, com molts d'altres poetes del darrer quart del segle XIV, a cantar l'amor; el nebot, dins el XV, recollint aquests indicis anirà al mateix temps molt més lluny: canviarà els tractaments temàtics i retòrics sobre l'amor, en farà una poesia sàvia i una reflexió poètica fins a convertir la seva poesia en una summa del saber amorós. Amb la retòrica i la ciència moral unides, la retòrica és la lògica de la moral i serveix l'ètica. A més a més, Ausiàs donarà un to més greu, a vegades fins i tot tràgic i fantasmagòric, a l'amor, incorporarà també la moral, la religió, la mort, l'escatologia com a materials poètics, coses que el faran únic en el seu temps i en tots els temps: un home veritablement modern, amb una sensibilitat que encara ens toca a nosaltres, homes i dones de la fi del segon mil·lenni.

Marie-Claire Zimmermann, de la Sorbonne, on exerceix com a catedràtica de Llengua i Cultura Catalanes, fou l'encarregada de cloure el simposi al Palau dels Borja a Gandia amb la conferència "Llengua i vers marchia". La consolidació del català com a llengua per als poetes catalans i que March inicia, és explicada per la catalanòfila amb aquests termes: "El provençal ja no podia entrar en la seva investigació poètica. Ja resultava usat el codi. Sols la llengua quotidiana que li serveix per pensar i expressar-se en la societat pot arribar a les arrels de l'angoixa. Ausiàs es desfà d'una tradició per expressar anormalment, fora de la norma, una soledat anormal". I les bases essencials de les metàfores marchianes són, segons ella, la irrealitat de les coses més visibles, la trivialitat dels símbols més alts i la destrucció del món. Amb

aquestes metàfores tan potents, el poeta aconsegueix esdevenir "un gran visionari que no deixa de proclamar vanament l'existència del Jo ja perdut en el no-res." I amb aquest "sistema poètic obert" comença la poesia catalana moderna.

Les altres ponències foren: "Ausiàs March i la tradició occitana" (Costanzo di Girolamo), "L'anàlisi rítmica com a instrument d'exegesi d'Ausiàs March" (Giuseppe Tavanni), "Ausiàs March i l'enciclopèdia natural. Dades científiques dins un discurs moral" (Lola Badia), "Fra tutti il primo. Ausiàs March, gran mestre d'amor (1440-1470)" (Lluís Cabré), "Ausiàs March o les perplexitats del lector" (Garreth Walters, antic deixeble de Hauf) i "L'Apocalipsi marchia. Ausiàs March místic i profeta de l'amor humà" (Albert Hauf, veritable ànima d'aquest Simposi). A ressenyar també la taula rodona on Tomàs Martínez, Rosanna Cantavella, Xavier Renedo i Xavier Dila comentaren, cadascun, "El meu poema preferit d'Ausiàs March".

València i Gandia, 22-25 octubre 96

Marie-Claire Zimmermann (Foto EL TEMPS)

Dona i Insomni

(Recerca de la Dona)

A Gérard de Nerval

Memòria ençà, desig enllà, sempre: dones. D'històries ja viscudes a incertes imaginacions. Angoixa deplorable, record gastat -vida veritable: quan?

Tu ets la dona que em véns futur enrera, que em surts a l'encontre braços oberts, cridant-me. Tu ets la dona que no he de cridar, la dona que em coneix l'esperit i el seu mecanisme, la dona que la meva ànima cobeja, la inexistent, la dona absoluta, teixida de cap i de totes, teixida del meu cap. Tu ets

Dona-Mort,

una dona fosca de vestit i d'ànima, de soledat inhumana, vivint-se, desvivint-se per un Absolut, una mena de Tsvetàieva o Barnes vivent, un monstre, un somni. Una dona-tot (dóna tot) (dóna mort). Tu ets una dona cridant-me des dels segles que encara han de venir, una dona amb qui convergiré més tard o més prest: tu ets la dona que em tindrà per sempre al seu llit, la dona que m'amoixarà amb pluges i xiulets de vent, la que em besarà amb besades de terra humida, la que em gronxolarà i adormirà amb ocells, la que m'incitava a sortir de la matriu, la que em tindrà sempre. Tu ets la meva dona eterna.

Esriptura de rampell, aventura en ruïnós castell amb una sala habitable i de creació: taula, cavallet, marbres mig desbastats. Una figura femenina que et rep en alta nit sense lluna -la lluna és ella- i et diu: "Passa, company, ben fet la teva visita. Tenc vi, un poc de menjar i música per a tu. Passa, la vida és dolça al meu costat, company." Li respon: "Gràcies, companya: la nit és eterna i freda. Podríem fer flamarades -no et sembla?-. Amb tu la vida és dolça, companya."

"Asseu-te" fa ella "que traçaré en el llenç l'esbós del teu rostre. Després et traure en marbre, company, per tenir-te quan no hi siguis." Tu: "Els teus cabells foscs he de cisellar en or per l'alquímia de la meva ploma" i et treus un cigar: "tens foc, companya?" "Vine, poeta, puc escalfar-te. Aquí hi ha amor de sobres, i eterna és la nit." "He somiat àngels, amiga, àngels que se t'assemblaven en el vol. Portes la cabellera molt ben trenada, aquesta nit." Ella puja tres esglaons mossegats: "Ara no, no pots tocar-me el cabell", reculant. "Faré dius" fora tot desig, però et suplic: Transmuta'm, maga, que jo sigui el teu somni i siguis tu qui m'escriu en una nit d'insomni."

Aquí te m'has aparegut, temerària flama vacil·lant
a la cruïlla de vents de desesper.

Tu em tens la sang i la vida.

Per tu sempre em delesc

bé que fugaç et tenc.

Els teus braços són uns altres
siguis cada vegada o no una altra.

Tu espies el meu somni,
veus d'amagat la meva vida desperta,

te'm burles sense apercebre't

en tombar la cantonada.

Tu tens informes totes les formes,

tens tots els delejants insomnes,

ets la nit

jo, un gemec en la nit

i, en aquesta, et som suplicant:

em turmenti sempre el teu foc,

se'm faci belluma!

Matinada del 10 a l'11 de desembre
1996

Jaume Galmés
Il·lustració: Luana Dogwiler

La premsa forana: de premsa folklòrica a premsa ignorada

Des dels anys 1978-80, en què es treballava molt per constituir i posar en marxa la nostra Associació, fins a l'actualitat han passat prop de vint anys. Els objectius aconseguits des de llavors són molts i, tal vegada, el més important ha estat la consolidació i la unió de l'APFM (Associació de Premsa Forana de Mallorca).

Aquests darrers anys, el sòtil de publicacions associades s'ha mantingut entorn de les cinquanta, amb els alts i baixos propis d'una entitat tan diversa com revistes hi ha associades. Amb els anys, s'ha aconseguit que les institucions hagin participat d'aquest creixement i consolidació, fins al punt que els ajuts econòmics han pogut satisfer més d'una revista en crisi. També és veritat que per als setmanaris aquests ajuts no han estat més que testimonials, i és en aquest aspecte on volem centrar aquesta queixa.

La premsa diària de Palma absorbeix la pràctica totalitat de la publicitat que les grans institucions públiques, Go-

vern Balear i Consell Insular de Mallorca, destinen per promocionar-se i/o donar a conèixer els seus objectius. No debades, la premsa diària rep el que està en el seu dret a l'hora de demanar publicitat. La premsa forana rep, justament, les miques d'aquests ajuts institucionals.

Fins el moment, els polítics han firmat pocs concerts econòmics amb l'APFM, la majoria per la seva contribució a la normalització lingüística, tot i que la premsa forana havia estat peonera en aquesta tasca; la seva difusió actual en català és possible gràcies a l'esforç comú de moltes de les publicacions associades. Cinquanta revistes que, per mitjana mensual, sumen un total de 98.000 exemplars de tiratge, i molt més de difusió i lectura. I, encara, pareix que demanam diners en un cap de cantó amb un capellet de palmes. També som conscients que la nostra premsa no pot viure determinada pels ajuts institucionals i que ens hem d'espavilar: no dormir a la serena, com diuen pel poble.

Hem mantingut una fidelitat cons-

tant a les institucions, que, molt sovint, no ens han valorat suficientment. A l'hora de respectar els concerts, hem complert i hem procurat ser equànimes amb tothom, i aquesta equanimitat ha permès la unió dins l'Associació. Però, davant el futur imminent que ens espera, en què la professionalització i la competència faran trontollar les petites revistes associades i les que puguin néixer, cal pegar un crit ben fort perquè les institucions ens tinguin en compte a l'hora de distribuir els barems publicitaris que marquen. Ho repetim: la premsa forana no pot ser ignorada per les retallades pressupostàries. El nostre compromís va molt més enfora, i hem mostrat proves evidents de complir els nostres convenis. Als pobles, on la premsa diària no tracta directament la informació i no té la fidelitat que ofereix la premsa forana, aquesta sempre serà una garantia per a les persones que hi viuen.

Ésperem, aleshores, que amb vista a l'any que ve, les autoritats polítiques ho tinguin més clar.

Joiera i rellotgeria Garcia Lis

us desitja un bon any 1997

Ignasi

*El dia de sant Esteve, n'Antoni Ri-
era Melis va presentar l'exposició de foto-
grafies i vestuari de "La dida". Vet-
aquí el seu parlament:*

Autoritats, amics i amigues, veïns i coneguts, ens hem reunit aquí, a l'acollidora sala de *Sa Nostra*, avui, dia de sant Esteve, en plenes festes de Nadal, tot fent una pausa entre cava i torrons, per presentar una exposició: la de les fotografies i el vestuari de l'obra teatral *La dida*, que molts de vosaltres vàreu veure a començaments de novembre al teatre Principal.

Aquest projecte teatral -dirigit per Rafel Duran i co-subsuencionat pel nostre Ajuntament- ha tingut, sens dubte, un fort impacte en la cultura illenca, com es dedueix de l'atenció que hi ha dedicat la premsa, tant la de Ciutat com la de la part forana. Es tractava d'un projecte arriscat i novedós, ja que implicava introduir a un dels recintes més bells i més elitistes de Mallorca, el teatre Principal, un reducte ciutadà, una obra rural, escrita, adaptada, dirigida i, en part, interpretada per gent de la part forana.

Una obra rural que no té res a veure amb el teatre costumista a l'ús, fet sovint d'ocurrències enginyoses, personatges estereotipats i excessos interpretatius; pensat per provocar la riulla autocomplaent o el cofoïsm. Es tractava una obra rural dramàtica, que denuncia la injustícia, la pobresa i l'opressió, on les dones porten la veu cantant i eclipsen els homes; una obra que ha introduït a un escenari acostumat a *romanzas* de sarsuela, àries d'òpera i parlaments d'actors prestigiosos les cançons de feina del camp o de bressol cantades per veus no professionals, però de l'autenticitat de l'amo en Rafel de *Sa Fontpella* i les madones Francesca *Cotana* i Margalida de *Petra*.

La dida és el fruit d'una llarga reflexió; és una obra cuidada, amb un acabat sorprenent en què tot, des de l'elecció del text fins a la il·luminació, tot passant per la selecció d'actors, vestuari, escenografia,

ha estat planificat amb cura, sense improvisacions, com podreu comprovar ara veient d'aprop aquests magnífics vestits, ben dissenyats i confeccionats que portaren les actrius i els actors.

La dida és el resultat feliç, reeixit, d'una complicada confluència d'esforços en què han participat gent d'edat i de formació molt diferents. És el fruit d'una narració molt curta -d'una vintena de pàgines- però molt intensa de Salvador Galmés, escrita el 1923; d'una reescriptura teatral efectuada, enguany, per Maria-Antònia Oliver, una manacorina afincada a Barcelona, d'una cinquantena d'anys; d'un conjunt d'actors i actrius d'edats i provenença dispar, formats uns a l'Institut del Teatre de Barcelona i altres diverses companyies de Mallorca.

Per posar ordre a tot això i convertir allò que hagués pogut ésser un desgavell considerable en una creació cohesionada, unitària, reeixida, feien falta un cap ben estructurat i moltes hores de feina, dues coses que ha aportat en Rafel Duran, el director, l'autèntic pare d'aquesta criatura de ficció que és *La dida*.

Rafel Duran és un llorençí molt jove, de 33 anys, format a Barcelona, però que ha sabut conservar les seves arrels rurals, llorencines, ben fermes. En Rafel ha mammat la cultura de la ruralia, no l'ha apresca, com tants d'experts urbans en societats rurals, en tractats d'antropologia o d'història agrària.

Salvador Galmés i Rafel Duran, cada qual al seu camp, cada qual al seu temps i amb la seva magnitud relativa, són dos exemples de dos llorencins que se'n van del poble cap a la gran ciutat per a ampliar els coneixements, a costa de molts d'esforços, i a qui la cultura i els estudis no els han convertit en cosmopolites d'enlloc, no els han empès a oblidar d'on vénen, a trencar amb les seves arrels, sinó que els han servit per analitzar amb més rigor la societat en què van néixer, i a la qual encara se senten vinculats, si no integrats.

Per tal com a en Rafel el coneixem bé o podem conèixer-lo bé, ja que ve sovint al poble i la premsa local informa del seu treball a Barcelona, els organitzadors d'aquest acte m'han demanat que us parli breument del significat de l'obra de Salvador Galmés, el llorençí més il·lustre fins avui i del que guardo alguns records per-

sonals que us estalviaré. Un autor apreciat entre alguns àmbits universitaris per les seves acurades edicions crítiques de Ramon Llull, des de Friburg a la Sorbona, però poc conegut com a creador literari fins i tot als departaments universitaris de filologia catalana. Aquest oblit és injust, ja que Galmés va produir una obra literària curta, però de gran valor i originalitat, perfectament assimilable pel públic actual.

Va néixer a Ses Sitges el 9 de març de 1876 i va ingressar al seminari el 1890, dos anys abans, doncs, que Sant Llorenç assumís la seva autonomia municipal. Per a aquesta època, al final del segle XIX, el bisbe Campins havia encoratjat un canvi en el pla d'estudis vigent al seminari, tot atenuant l'integrisme i l'antiliberalisme vigents fins llavors a la docta casa, i en què s'havien format Antoni Maria Alcover i Miquel Costa i Llobera, i obrint-la a la tardana influència de la Renaixença catalana. El canvi s'orientà envers la potenciació del coneixement de la llengua i la cultura mallorquines. El seminari va proporcionar, doncs, a la generació de Galmés i Llorenç Riber, a) uns sòlids coneixements de llatí i català, que els va permetre dur a terme posteriorment feines d'escriptors i de traductors; b) uns fonaments ideològics nacionalistes i catòlics.

Salvador Galmés s'ordena sacerdot el 28 de febrer de 1904 i inicia els estudis de Dret Civil i Canònic, que conclourà el 1907 a la Universitat de Barcelona, data en què hom pot considerar tancada la seva etapa de formació, per tal que l'any següent, el 1908, la seva narració *Negrures* ja obté el Premi Extraordinari als Jocs Florals de Barcelona. Per aquest temps ingressa a dues de les principals societats culturals mallorquines: la Societat Arqueològica Luliana i la Reial Societat d'Amics del País.

Dos anys després, el 1910 i el 1911, publica a les pàgines del setmanari *Sóller* la seva única novel·la *Flor de card*, que presenta als Jocs Florals de Barcelona on no obté ni tan sols una menció, però sí molt bones crítiques a la premsa insular, que en destaca el domini de la llengua i la riquesa del lèxic. "Mossèn Galmés... posseeix tot el cabal lingüístic del seu poble nadiu, Sant Llorenç des Cardassar, que és un dels millors agres del català de Mallorca". (Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana, 1 p. 43), precíós elogi del nostre poble que

crec que avui ja no formularia un lingüista tan primmirat com era aleshores A. M. Alcover.

El 1923 publica *La dida*, que obté la Copa Artística dels Jocs Florals de Barcelona. Entre els mèrits recalcats pel jurat destaca "la vigorosa sobrietat amb què desenrotlla un problema de psicologia maternal". Cinc anys després, el 1928, amb la publicació de la narració *Pica-calderes*, dóna per tancada la seva tasca de narrador per concentrar tota la seva energia a l'edició de les obres de Ramon Llull, tasca finançada conjuntament per l'Institut d'Estudis Catalans i la Diputació Provincial de Balears. L'Institut, amb qui Galmés sempre va tenir bones relacions, en plena postguerra, el va nomenar, el 1945, membre corresponent, tot reconeixent la seva tasca per la defensa i la unitat de la llengua catalana.

Molt malalt, l'any següent abandona Ciutat i retorna a Sant Llorenç, a la casa magnífica on tants de llorençins el recordau i que avui és la seu de *la Caixa*, on morirà uns anys després, el 25 d'abril de 1951.

Quins trets han destacat els especialistes de l'obra de creació de Salvador Galmés i que, per tant, també són aplicables a *La dida*? Un ruralisme dels ambients i dels personatges, una volada tràgica dels protagonistes i un llenguatge molt acurat. Participa d'una actitud mental i artística que concep l'home en funció de la terra on viu, que presenta l'home i la dona pagesos com uns éssers primaris, moguts per les forces profundes de la natura, que els empenyen amb poder irresistible sovint cap a un destí tràgic, que no exclou el suïcidi o l'homicidi. Aquesta interrelació dels homes amb el paisatge i aquesta denúncia de la vida miserable de la pagesia mallorquina de les contrades del Llevant a començaments del segle XX acosta l'obra de Salvador Galmés a la dels *veristes* italians coetanis, especialment a la d'un altre illenc, Giovanni Verga, que va denunciar la vida trista dels pescadors i camperols sicilians. Ambdós autors saben insuflar un íntim sentiment poètic i una grandesa i dignitat ben paleses als sofriments i als trencaments de la legalitat dels seus personatges, víctimes d'una situació oprobiosa presidida per la pobresa i la ignorància.

Aquest ruralisme explica la desolació, la desorientació i l'enyorança de la dida,

una dona de poble acostumada al contacte amb la natura, un cop instal·lada a Ciutat; inserida en un col·lectiu humà que parla la mateixa llengua, però no el mateix llenguatge, que ella no és capaç d'entendre i l'actitud del qual envers d'ella la humilia i la rebel·la, tot rebaixant-la a la condició d'animal, de *cabra lletera*. La dida no domina l'àmbit en què viu, els codis del qual li són aliens. No entén per què una senyora sana no vol donar el pit a la seva filla, quan per ella, una dona pagesa, això és una de les tasques més importants, honestes i agradables que pot fer una dona. Es rebel·la contra la pobresa que obliga el seu home i la seva mare, que continuen a caseva, a la part forana, protegits per un entorn que conceixen, a empènyer-la a vendre la seva llet, és a dir, la seva sang, la vida. La dida pensa que en aquesta operació no hi ha reciprocitat, que algunes coses com el contacte d'una mare amb el seu nadó, la salut d'un infant no tenen preu, no es poden comprar ni amb tots els diners del món, pertanyen a una categoria diferent als béns materials, no són mercaderies sinó *drats* de tothom.

La dida és un personatge, doncs, lúcid, clarivident dins la seva incultura, que es mou per impulsos i passions elementals, simples i primaris: l'amor de mare i la dignitat de persona. La seva lluita per retornar a la vila, recuperar el fill i tornar a sentir-se persona, la seva soledat, malgrat estigui envoltada de gent, vigilada sempre per la teta, una nina també de poble però que desconeix el vincle de la maternitat i que ha fet seva l'escala de valors dels senyors, la primacia dels béns materials, són descrites -lluita i soledat- per Salvador Galmés amb una tendresa esfereïdora. L'autor es posa al costat de la perdedora i, des d'una perspectiva social cristiana, fa seva la denúncia de l'opressió dels pobres pels rics, de la frustració d'una mare jove privada de fill i de marit, obligada a la continença, captiva en un espai aliè, urbà, antinatural.

Els únics personatges ben descrits, rodons, sorprenents pertanyen a l'esfera rural i a la del servei. Les senyores i els senyors -l'aristocràcia dels diners- i el metge -l'aristocràcia del saber- són personatges fets, poc dibuixats, caricaturescs i, en conseqüència, mals d'interpretar.

Els conflictes individuals i socials que es reflecteixen a la narració són d'abast

universal, poden ser compresos per persones d'altres cultures, i aquest constitueix un dels valors majors de l'obra. L'autor ens descriu, en to dramàtic, un procés de frustracions encadenades que condueixen a un desenllaç dramàtic "ple d'emoció, de bellesa i d'angoixa" (J. M. Llompart), a un procés de denigració total que conclou amb una revolta individual autoalliberadora.

La dida, per últim, és una obra en què les dones són protagonistes, en el sentit que tot gira entorn d'elles i són elles les úniques capaces d'analitzar amb rigor la seva situació, que saben trobar sortides, encara que aquestes siguin brutals. El didot anteposa, com els senyors, els béns materials a la salut del fill i a la convivència conjugal, cosa que obliga la dida a canviar els seus sentiments envers d'ell i a considerar-lo d'aliat en enemic, cosa que no arriba a fer amb la seva mare. Tota l'obra transpuja un feminisme *avant la page*.

Tot això és servit per Salvador Galmés amb un llenguatge ric i expressiu, que combina amb saviesa neologismes i localismes, paraules literàries i paraules dialectals, expressions cultes i expressions planes. Una prosa que fuig tant del pintoresquisme fàcil de rondalles com de l'encarcament de la prosa erudita dels autors noucentistes coetanis.

Com a conclusions finals, per acabar, voldria alabar la recuperació d'un llorençí mort per un llorençí viu i jove, pel que té de defensa de la nostra identitat col·lectiva. Som d'on som i només acceptant això, com va saber fer-ho Salvador Galmés, podrem fer una feina ben feta, útil per a tots, capaç d'ésser valorada per propis i aliens.

Només em resta felicitar tots quants van participar en l'empresa de *La dida*, Rafel Duran, el seu equip, les institucions que subvencionaren el projecte i els organitzadors d'aquesta exposició, tot desitjant que reincideixin, que tornin arriscar-se, per tal d'oferir-nos dintre d'uns anys un altre producte cultural d'aquesta envergadura i qualitat.

A tots els presents, que heu volgut acompanyar-nos en aquest acte, en plenes festes, moltes gràcies per la vostra assistència i atenció, i molts d'anys!

Antoni Riera Melis
Nadal, 1996

S'ha de ser nacionalista, no racista

El passat dissabte de Nadal l'Ajuntament va a provar definitivament el projecte de reforma i ampliació de la plaça Nova, la qual cosa per ventura no hauria d'ésser notícia més que per als ciutadans llorencins i per això em va sorprendre, i no gratament, que el titular del diari *Ultima Hora* destaqués en lletres quasi de motlle els *insults* entre els regidors del PSM i el representant d'Unió Mallorquina, deixant a un segon lloc el tema que vertaderament interessava als lectors llorencins, com era l'aprovació del projecte de reforma i ampliació de la Plaça Nova. Un projecte que després de tota una sèrie de vicissituds tècniques i polítiques a la fi ha vist la claror del túnel i esperem que amb una mica de sort i si l'oposició no hi posa cap impediment burocràtic, ben prest puguem veure acabades aquestes obres. Projecte que de segur no és el que més ens agrada, de segur que s'haguessin pogut fer altres propostes, però això no ha estat així i tampoc els ciutadans han demostrat massa interès en fer-ne d'altres; però això és el que hi ha, la resta són divagacions que no condueixen enlloc, sinó a seguir amb el clot enmig de la plaça.

Però certament no era aquest el tema que ressaltava la premsa, com he dit abans, sinó els insults creuats entre el regidor del PSM, Sr. Sansó i el representant d'Unió Mallorquina, Sr. Jaume, el motiu segon pareix, foren les al·lusions fetes pel representant del PSM en relació a l'origen carrioner del batle. A mi em sembla que si això fou així, que certament el Sr. Sansó va desqualificar el batle per aquest motiu, és perillós, i és perillós per voler dividir el municipi en

tre bons i dolents, els bons els del PSM com a guanyadors de les eleccions als districtes electorals del nucli urbà de Sant Llorenç i els dolents els carrioners guanyadors dels districtes urbans de Son Carrió i la Costa Llorencina. Certament el PSM va guanyar les eleccions al nucli urbà de Sant Llorenç, però això no vol dir que guanyassin les eleccions, els carrioners guanyaren als altres districtes electorals i aconseguiren més vots i això els permetia que *liderassin* el govern municipal, ja sia per ells mateixos, si poden, o en coalició amb altres forces, com el cas, perquè que jo sàpiga el municipi de Sant Llorenç està format pels nuclis urbans de Sant Llorenç, Son Carrió i la Costa Llorencina, o sia Sa Coma, S'illot i Cala Millor i qualsevol ciutadà que visqui a qualsevol lloc d'aquests nuclis té dret, i això ho diu ben clar la nostra Constitució, a ésser elegit i a elegir la persona o grup que cregui millor per gestionar el govern municipal.

El fet de recordar continuament que el PSM va ésser el partit més votat a Sant Llorenç és una clara manipulació de la realitat, encara que sia així, perquè com he dit abans, Sant Llorenç és la conjunció de tots els seus nuclis urbans, i si jo no vaig equivocat el partit que va aconseguir més vots en el municipi de Sant Llorenç va ésser el Grup Independent de Son Carrió. Dir que l'oposició està conformada per grups que pertanyen al nucli de Sant Llorenç, encara que els vots d'aquests grups vinguin de totes les zones urbanes del municipi tampoc s'ajusta a la realitat, un regidor del Partit Popular és així mateix carrioner i un bon grapat dels vots d'aquest partit provenen dels diferents nuclis urbans del municipi. Per altra banda el Sr. Sansó, sap perfectament que el fet que la suma de tots els vots obtinguts per la que conforma l'actual oposició a l'ajuntament de Sant Llorenç sien

més que els obtinguts pels grups que formen el govern municipal, és tan sols una qüestió tècnica que ve imposada per la llei d'Hont, degut a una esmena que en el seu moment va presenta en Santiago Carrillo, aleshores líder del Partit Comunista, cosa que el Sr. Sansó deu recordar perfectament, ja que en aquells moments ell militava en aquesta formació política. Aquesta esmena va permetre que a les primeres eleccions municipals el PSOE juntament amb el PC aconseguís moltíssimes batlies, entre elles la de Madrid i Palma, en aquesta darrera també formava part de la coalició el PSM, i com recordarà el Sr. Sansó el partit més votat havia estat l'UCD.

Possiblement no ens agradi massa això que en moltes ocasions el partit més votat d'un municipi -no d'un nucli urbà- no ostenti la batlia, i per ventura la gent que no entén massa de política no ho acabi de veure massa clar, però la llei ho permet i així ho practiquen els partits a vegades a favor i altres en contra, i arreu de Mallorca en tenim prou proves, la més important en el Consell Insular de Mallorca, on el Sr. Sansó, com a conseller que forma part del Pacte de Progrés ho sap ben bé, per això aduir que el seu grup ha estat el més votat em sembla una clara manipulació de la realitat, perquè a més s'oblida que no són els tres regidors carrioners tots sols, també hi ha tres regidors que viuen al nucli de Sant Llorenç i tot sis conformen el govern municipal, per tant dir que el carrioner imposen la política *carrionera* als llorencins és certament una beneitura que no té cap ni peus, per no dir un insult a aquests regidors i una manca de respecte a aquests tres grups que formen part del govern municipal. Per altra banda ja m'agradaria a jo que això fos així, segurament els *llorencins* estariem molt millor.

Però aquesta actitud del PSM, intentat la desqualificació del GISC i en

especial del batle (hi ha vegades que tinc la impressió que darrera aquestes desqualificacions s'hi amaga una certa rancúnia personal) pel simple fet d'ésser de Son Carrió, em sembla greu i perillós; greu perquè això crea una dinàmica d'enfrontament entre dos nuclis urbans; perquè és una actitud anticonstitucional, no es pot rebutjar ningú pel seu color, raça, ideologia, religió ni pel seu origen. I em sembla perillós que un partit com el PSM practiqui un localisme que jo creia que feia molt de temps que s'havia superat i em sorprèn que un home nacionalista convicte i confès, com és el Sr. Sansó la vulgui practicar, i em sembla perillós de cara al futur, l'exemple més clar s'ha donat a Madrid. Tots vèiem a diari el que està costant al país les desqualificacions fetes pel Sr. Aznar als nacionalistes catalans durant els darrers anys; a l'hora de formar govern el Sr. Pujol li va fer el recordatori via les imposicions polítiques i econòmiques de Convergència i Unió, pensi el Sr. Sansó que vendran altres eleccions i els vots dels carrioners li poden costar "un ull

de sa cara" perquè ell es pugui seure a la cadira del batle, li convindria no oblidar-ho a l'hora de fer les crítiques al govern municipal i no seguir per aquest camí de recordar al batle la seva procedència carrionera. Aquestes s'han de fer sempre amb arguments no amb demagògia, amb alternatives no recordant el nombre de vots obtinguts, no oposar-se per oposar-se, sinó amb una crítica constructiva, cercant sempre el millor per als ciutadans, no tan sols per als que dipositaren les seves paperetes dins l'urna sinó per tot el conjunt del poble. S'ha de tenir una visió global de les necessitats prioritàries del municipi, tan sols així s'aconseguirà anar endavant. Pretenir que el govern municipal tot el que fa ho fa malament no duu enlloc, sinó a una crispació innecessària que enverina la convivència del ciutadans i ciutadanes obligant-los a prendre part cap a un bàndol o l'altre.

Amb aquesta reflexió li vull recordar al Sr. Sansó que hi ha molts d'altres municipis que tenen un batle que no és, ni viu al nucli urbà principal o mare

del municipi, a Palma tenen un batle que és català, a Calvià tenen una batlessa peninsular, i a Manacor tenen una batlessa macianera, i encara no he sentit ni llegit a cap diari o revista que s'hagi esmentat mai en to negatiu l'origen urbà d'aquestes persones.

Ja per acabar, diré que l'expressió "racista" pronunciada pel regidor Sr. Jaume, s'ha d'entendre dins el context de la discussió, i com a metàfora per indicar a l'opositor la inoportunitat de recordar -sembla que a cada plenari- als assistents el resultat electoral i desllegitimar el dret dels carrioners d'exercir com a batles del municipi de Sant Llorenç si tenen el suport dels ciutadans del municipi llorenç. De cap manera puc creure que el Sr. Sansó ni cap membre del PSM sien racistes, sinó tot el contrari, ells són nacionalistes, com jo mateix, i això està molt bé. Està molt bé ésser nacionalistes però de cap manera s'ha d'ésser localistes. Els temps medievals han passat a millor glòria.

Ignasi Umbert i Roig

GABINET D'ESTÈTICA TOT PER TU

T'agradaria saber com maquillar-te?

Idò vine a un curset!

Anima't!

Si no saps què regalar a la teva família,
obsequia'ls amb un tractament de maquillatge,
una crema... i lots de regals

Vine a veure les darreres novetats en cosmètica.

Carrer de Sant Llorenç, 47 * Tel. 838255

Viatges
Utramiellor

Agència
de viatges
del grup A
títol 999

Carrer del Sol, 19
Cala Millor (Mallorca)
Tel. 585720

Seccions fixes

AIXÒ ERA I NO ÉS	Cortès/Santandreu	Carles Morell	197
Ses monges	28	Guillem Nadal	247
La Sala	56		
La carretera de Son Servera	84	PORTADES	
La rectoria	108	Instruments	Cortès 1
Els voltants de l'estació	136	Eleccions	Cortès 29
El camp de futbol	160	Processó	Forteza 58
El pont del Camp Rodó	184	Flor de Card	Cortès 85
La plaça de l'Ajuntament	204	Textes	Cortès 109
El carrer	236	Estiu	Santandreu 137
El Lloc sagrat	288	Una cabra	Santandreu 151
		La plaça Nova	185
BATEC	Diversos	Trumfos?	Cortès 213
4, 32, 62, 88, 112, 140, 164, 195, 216, 239, 264		Club Card	Cortès/Pont 237
		Molts d'anys, 0'7	Cortès 261
BIBLIOTECA	Pont		
50, 74, 129, 206, 232, 260		ELS QUATRE CLOTETS	Pont
		3, 31, 59, 91, 115, 139, 163, 204, 215, 263	
CRÒNICA INFORMAL	Cortès		
	166, 211	SI LLEU...	Galmés
		26, 54, 82, 106, 134, 158, 182, 210, 234, 286	
DEMOGRAFIA	Nicolau/Simonet		
10, 53, 77, 92, 118, 144, 175, 187, 217, 260, 265		TAL DIA COM AVUI	Cortès
		17, 33, 73, 99, 125, 146, 167, 196, 246, 272	
EDITORIAL	Consell de redacció		
Xerrades	2		
El pressupost municipal	30	Articles	
La neteja domiciliària	86	A	
Fallos tècnics	110	Això és una comèdia	Corem 228
El trànsit urbà	138	Ajuntament, digau	Cortès 145
La plaça Nova	162	Altra senalla, S'	Pizarro 17
La plaça Nova	186	Alvarez Cascos	Umbert 8
Façanes	214	Aniversari Flor de Card	Puigròs 39
La llengua	238	Apoteosi del cercle	Alzamora 172
Estrangers al poble	262	Arquilloc	Galmés 124
		Art Blau	Cortès 104
EL TEMPS	Umbert	Artaud, Antonin	Galmés 223
27, 55, 83, 107, 135, 159, 183, 208, 235, 259, 287		Assemblea General Flor de Card	Cortès/Umbert 22
		Associació gastronòmica	Umbert 90
ESPIPELLADES	Cortès	Aula de poesia	Sureda 16
7, 47, 126, 201, 284		Ausiàs March	Galmés 248, 273
		Avantguarda a Mallorca, L'	Govern Balear 105
LIRA D'OR		Aviació comercial, L'	Llull 230
Sebastiana Galmés	13	B	
Toni Jesús Ballester	41	Balanguera, La	Llompart 244
Edison Simons	69		
Joan Mascaró	95		
Joan Duran	171		

C

Castell de Sa Punta, El	Cortès	18
Cerc	Galmés	250
Ciclisme a Lluc	Cortès	127
Classe política, La	Umbert	152
Club Card, El	Pont	240
Concurs de cartells	Serveis Socials	127
Consultori sentimental	Cortès	37
Convivència	Santandreu	93
Coses a dir	Santandreu	76
Crònica d'un acomiadament	Galmés	78, 176
Cuina vegetariana	Redacció	20
Cussa mosquera, Una	Cortès	227

D

Dia de les Illes Balears	Taberner/Ferriol	94
Dia mundial sense tabac	Serveis Socials	128
Diari espiritual	Galmés	43
La dida		
Rafel Duran (entrv)	Diversos	188
M ^a A ^a Oliver (entrv)	Diversos	188
L'Ajuntament col.labora	ASEC	194
Crítica	PMR	217
Presentació	Duran	252
Presentació	Oliver	252
Crítica	Serra	252
Crítica	Matesanz	253
Crítica	Gener	253
Opinió	Pons	254
Roda de premsa		253
Anècdotes	Diversos	254
Didot (entrv)	Diversos	255
Opinions diverses		257
Exposició de vestits	Riera	278
Dona i insomni	Galmés	276
Dos poemes	Vives	157

E

Edison Simons	Galmés	96, 226
Efemèrides	Galmés	14
Eleccions, Resultat de les	Cortès	60
Esgarronada de les retxes grogues, L'	Pont	271
Esport local, L'	Servera	178
Estació de transferències, L'	Cortès	49, 67
Estació de transferències, L'	PSM	87
Estatut, L'	Huguet	40
Experiència de l'exili, L'	Santandreu	9

F

Festa!, Venga	PSM	45
Fullana, Margalida	Ferrer	63

G

Garrigues d'amunt, Ses	Catany	102
Garrut, Antoni	Cortès	111
Guionet, El	IEC	130

H

Història política	Cortès	266
Hivern a Mallorca, Un	Umbert	92
Hölderlin	Galmés	147

I

Impuls cultural, L'	Soler	46
Incineradora, La	PSM	126

L

Literatura infantil	Santandreu	222
Lletra a René Descartes	Galmés	69
Llibertat d'expressió	Palou	205
Llucamar, Inventari de	Rosselló	12, 38
Louise Labé	Galmés	249

M

Mas, Ramon (entrev.)	Diversos	218
Mascaró Pasarius, Josep	APFM	99
Mateixa i Copeo	Domenge	62
Meteorologia	Xesc	24, 81
Miracle sobre Espanya	Umbert	75
Missatge de Ndal	Matas	285
Moció de censura impossible, Una	Umbert	246
Mosaico XXIX	Simons	98
Muntanyisme	Ordines	207

N

Nacionalista, no racista	Umbert	
Nadal cultural	Sancho	21
Negra, La	Cortès	73, 116
Noces de pinyol vermell	Cortès	80

O

Oxford	Santandreu	151
--------	------------	-----

P

Paparres	Umbert	142
Pindar	Galmés	122
Pla energètic	Govern Balear	132
Plaça, Compra del solar de la	PSM	34
Plaça, Expropiació impossible	Umbert	36
Plaça, Reflexió sobre la	Umbert	202
Plaça, Polèmica sobre la	PSM	125
Plou a Sant Llorenç	Garrido	103
Pocmes 96	López	174

Poemes inconjunts	Vidal	44
Port de Cala Bona, El	Cortès	154
Prejudici i judici	Galmés	173
Premis Octubre	Caldentey	251
Prensa Forana, La	APFM	277
Punt final	Redacció	120
R		
Rapsòdia I	Balash	121
Regata de globus	Umbert	101
Rèplica al PSM	Umbert	100
Resposta a Ignasi Umbert	PSM	68
Riera, Miquel Àngel	Diversos	169
Riera Melis, Antoni	Cortès	156
Robert Marteau	Galmés	98
Rondaies	Govern Balear	23
Rondalles de Mallorca	Caldentey	270
Rovadeta i el guàrdia civil, Na	Umbert	90
S		
Sansó, Antoni (entrev)	Cortès	117
Soler, Cristòfol	Umbert	221
Sóller, La Mostra de	Domenge	170
Sous dels regidors, Els	PSM	11, 229
Spencer Groves	Santandreu	168
T		
Tardor	Dogwiler	72
Territorial, Hipòtesi de model	Soler	131
Tres poemes	Gili	200
Tres poemes	Mudoy	15
Roger Prevel	Galmés	70
Tribunals	Cortès	155
Tzara	Villangómez	226
U		
Universitaris i poble	Pont	64
University of Sheffield	Santandreu	146
V		
Versos	Martínez	42
Vestigis	Galmés	198
Vida d'artista	Ll. del Segle	272

Josep Cortès i Maria Galmés

NOTA

Si a qualcú li interessa que ens cuidem d'enquadernar l'any 1996, es pot posar en contacte amb na Maria Galmés. Aiximateix, si li manca qualche número atrassat l'hi podem proporcionar.

Espipellades

Quines diferències hi deu haver entre ses races llorencina i carrionera, ara que s'usa parlar-ne?

Diuen que sa llorencina és més ximple, encara que lladri més fort, i que sa carrionera corr més, és més fina d'orella i de nas i que, per tant, sap trobar millor on s'amaguen ses peces que vol caçar.

Ho haurem de confirmar amb en Miquel *Comis*, que per lo vist n'és un gran expert...

*****

D'acord amb so famós article 26, a ses pròximes oposicions municipals s'atorgarà sa següent puntuació: per esser ros o moreno (segons ses necessitats de cada moment), 10 punts; per esser petit o gran, mascle o femella, 10 punts més (p'es mateix motiu que s'apartat anterior); per haver concorregut a sa llista d'algun membre de s'equip de govern, 10 punts; per esser parent d'algun regidor d'es qui tallen es bacallà, 10 punts; per sebre català, anglès o alemany, 1 punt; per titulacions acadèmiques, 1 punt; per haver fet feina a s'Ajuntament amb contracte *digital*, 3 punt per cada setmana treballada.

Es futurs interessats ja saben lo que han de fer.

*****

Per celebrar que es mes que ve farà 25 anys que va sortir an es carrer es primer número de Flor de Card, estam preparant un parell de festetes p'es dies 7, 8, 14 i 15 de febrer, que consistiran amb una mica de música per part d'en Tomeu Matamalas, una petita exposició de portades, sa presentació d'un número extraordinari, una lectura de poemes a càrrec de Jaume Galmés i Bernat Nadal, una xerrada de meteorologia a cura de Francesc Mauri i un soparillo.

Tots ets actes seran gratuïts i se faran a *Sa Nostra*, exceptuant es sopar, que costarà qualche coseta i convé fer-lo a un restaurant. Si voleu posar peu davall taula i celebrar-ho feis-ho saber a na Bel de Sa Costa.

*****

M'han contat per cert que, a fi d'incloure sa plaça dins es Pla Mirall, un bon mati una partida de regidors i es batle pegaren un bot a ciutat acompanyats de s'arquitecte que va redactar es projecte, que va consentir anar-hi mig de mala gana, perquè estava a caramull de feines.

Bé perquè no els pogueren atendre, bé perquè acabaren ses feines molt prest, sa qüestió és que a mitjan mati ja havien fet tot lo que havien de fer, i en Pere Josep va dir de tornar a Sant Llorenç. -Pensa-t'ho si tornarem an es poble a aquestes hores; ja que som aquí hem d'aprofitar per dinar-, li respongueren.

I en Pere va haver d'agafar un taxi.

Josep Cortès

Missatge de Nadal 1996

Benvolguts ciutadans,
Benvolgudes ciutadanes,

Permeteu-me que avui entri a ca vostra i que vos transmeti el missatge de pau i de concòrdia que tots, en aquests dies de Nadal, ens desitjam.

Dit això, reconec que no puc evitar -ni com a individu ni com a president de la Comunitat-, d'incitar-vos a l'observació de l'entorn i a la reflexió. No és gaire difícil en aquestes dates, ja que el fet d'acabar un any i de començar-ne un altre de nou sembla que ens empeny a examinar el passat i a projectar el futur.

A mi, és evident que em pertoca examinar, en primer lloc, l'àmbit col·lectiu i reflexionar-hi: on som i on hem arribat com a poble, com a societat?

Jo crec que, enguany, amb l'increment de competències i, per tant, de serveis als ciutadans, hem fet una altra gran passa cap a la consolidació de l'autogovern a les nostres illes.

De la mateixa manera, enguany, també els consells insulars han avançat en el camí de la consolidació. I, a Mallorca, a més, s'ha iniciat una situació de convivència política entre forces d'ideologia diferent, que demostra que a les illes hi ha una cultura política capaç de permetre, tot i les diferències, el funcionament democràtic i normal.

Dins el món econòmic, el diàleg entre treballadors, empresaris i Administració ha estat un fet tangible, cosa que constitueix, crec jo, una altra mostra de maduresa i, en definitiva, de convivència.

I a més, l'any ens ha duit dades importants: mai en la història no havíem tingut tanta gent fent feina ni tan poc atur. És cert, per més que això no ens ha de fer oblidar que, de cada vegada, hi ha contractes més poc estables i que encara queda molta gent que no té un lloc de feina.

Hem de reconèixer, però, que l'any ha presentat inestabilitat política, especialment en el partit que dona suport al Govern. És una situació que no desitjava ningú i que s'ha produït, encara que jo estic convençut que aviat serà història.

Però, des d'un altre punt de mira, sé molt bé que aquestes festes es lliguen tradicionalment a la vida familiar. I jo, que em consider una persona molt casolana, que viu amb intensitat especial la relació amb els seus, crec que, en aquests moments, a les Balears es produeix una evolució, un canvi en la vida de les famílies. És un canvi positiu en molts d'aspectes. Per exemple:

- * ha canviat el paper de les dones, que han incrementat la presència en la vida pública, sense abandonar el seu rol en la família.

- * hi ha més respecte al dret de cada persona a fer allò que considera important, amb llibertat

- * hi ha més sensibilitat social davant les situacions que pateixen els que són menys afavorits, etc.

Però també, hi ha canvis culturals, canvis de model de conducta, que ens haurien de preocupar, que a mi em preocupen, i que ens haurien de fer reflexionar:

- * Em preocupa molt, per exemple, la formació dels nostres infants, de cada vegada més en mans de la televisió.

- * Em preocupa que el diàleg familiar minvi. Vull dir que hi ha una moda, un model, que ni tan sols és espanyol ni llatí, que s'ha anat implantant gràcies a molts de factors; però és un model que redueix el diàleg familiar al mínim i això fa que les relacions entre les persones es deteriorin d'una manera considerable.

- * Em preocupa que les persones grans no puguin omplir millor el seu temps lliure, ja que, per moltes ajudes públiques que hi hagi, no hem d'oblidar que ells són responsabilitat nostra, són responsabilitat sempre dels fills.

Nadal crec que és el moment perfecte per fer un gest i un propòsit: els pares i les mares hem de dedicar temps als nostres, als fills, al diàleg, si no volem que la manca de comunicació pugui generar en un moment determinat situacions de fractura social, de manca de cohesió, d'individualisme exagerat.

I també ho és per a una altra consideració: vivim en una societat tolerant, que

respecta les creences de tots. Això és cert. Ens ho hem guanyat. Però també ho és que s'han introduït en les nostres vides pautes de conducta molt materialistes, sense cap espiritualitat. Fins a tal punt, que sembla com si tot hagués de sortir d'un compte corrent o d'un balanç.

Jo crec que l'home és un ésser transcendent i que no tot és material quantificable. Per això, deixau-me remarcar la importància de les relacions personals, basades no tan sols en el benefici o en la simpatia, sinó també en l'amor.

Deixau-me que lamenti situacions penoses i tanmateix reals: la droga. Molts de joves han perdut la vida per aquesta lacra. Hi hem de lluitar en contra de manera efectiva. Però, encara més important: recordau que la responsabilitat primera d'un pare és el seu fill i que hi hem de saber establir un contacte, un clima de relació adequat, que el posi enfora d'aquest perill.

Deixau que faci una crida als responsables de molts d'infants que no reben una atenció mínima.

I, a més, vull reclamar la vostra atenció sobre la implantació de models socials violents (de vegades, de violència manifesta i, de vegades, de violència latent, implícita). No ens hem de deixar guanyar la partida. Nosaltres, les illes Balears, som un poble molt tranquil, molt tolerant. No hem de permetre que ningú ens introdueixi ni un gram de violència.

Ciutadans i ciutadanes de les Illes Balears, encara que vos hagi assenyalat punts de reflexió, de preocupació, jo crec que tenim raons suficients per ser optimistes. Sobretot, perquè la majoria continua pensant que ningú no ens regalarà res i que és necessari fer feina cada dia si volem tirar endavant. Mentre pensem això, segur que no ens equivocarem.

Per això, el desig que vos faig arribar per al 97 és de feina per a tots en pau i concòrdia. Que l'Any Nou sigui millor per a tots.

Moltes gràcies.

Jaume Matas Palou
President de la Comunitat Autònoma

MOTS ENCREUATS

Horizontals: 1.-Beguda preparada amb suc de taronja. Cara del dau marcada amb un punt. 2.- Que té un sabor picant, com el del vinagre. Oval. 3.-Símbol del bor. Cent. Esport nàutic que es practica amb embarcacions de vela. Símbol de l'oxigen 4.-Persona que aprèn algun ofici. Aire que s'escapa dels pulmons en l'expiració. 5.- Coàgul. Casa petita. 6.-Arrogant. Consonant. Dit d'una persona de caràcter obert. 7.-artell moN. Dit de certes fruites que es passen de massa madures. Déu egipci. 8.-- Fàbrica de rajoles. 9.-Sentència antiga. Alliberar d'una obllgació. 10.-Metall groc. La quinta. Ventet suau. 11.-Posar en ordre. Símbol de l'alumini. I ara, el del sofre. 12.- Consonant. Incapaç de fer mal.

Verticals: 1.-Capseta destinada a portar-hi tabac. En heràldica, groc. 2.-Símbol de l'actini. Aparell que controla el gruix del fil que passa a través seu, el talla o el trenca quan presenta algun defecte i el torna a empalmar. 3.-Onomatopèia del soroll que fan dues coses que freguen amb violència. Parc. 4.-Iacisum atoN. Pronom. Al rev., acte de fer passar la pilota per la porteria. Preposició. 5.-Símbol del nitrogen. Dues consonants ben diferents. Fibra tèxtil procedent de la planta del lli. Negació. 6.- De poca edat. Butlletí Oficial de l'Estat. Al rev., nota musical. 7.-Cavitat subterrània d'accés i eix verticals o molt inclinats. Admetre com a cert allò que algú diu. 8.- De dalt d'una cosa fins abaix. Nitrogen. 9.- Costat. To. Crit de dolor. Trumfo. 10.-Nom de lletra. Al rev., mesura de longitud emprada per al mesurament d'embarcacions, equivalent a 4 pams. Màquina de moldre gra. 11.-Abocar a doll. Terminació verbal.

Vocal. 12.-Que gaudeix de bona salut. Pronom. Tallat arran.

Solució

Horizontals. - 1.-Taronjada. As. 2.- Àcid. Ovalala. 3.-B. C. Vela. O. 4.-Aprent. Alè. 5.-Quall. Casull. 6.-Urc. B. Bogal. 7.-eG. Lloca. Ra. 8.-Rajoleria. 9.- Adagi. Eximir. 10.- Or. U. Ora. 11.- Ordenar. Al. S. 12.- R. Inofensiu.

Verticals: 1.- Tabaquera. Or. 2.- Ac. Purgador. 3.-Ric-rac. Jardí. 4.-On. El. loG. En. 5.-N. NL. Lli. No. 6.-Jove. BOE. aF. 7.- Avenc. Creure. 8.- Daltabaix. N. 9.- Ala. So. Ai. As. 10.-A. aúG. Molí. 11.-Adollar. Ir. U. 12.-Sa. Ella. Ras.

BROU DE LLETRES

C I C L R T O M A G I T F
 A J R E C I T A R I R T G
 B K I A H G R E E J O B D
 C D L I P F A G S K M S V
 M A E F D A L H D N A R T
 B Z C R N A D E A Ç R S J
 A A T E L L S A R N O L L
 T B L C M E R E E A G R R
 R A E U I C C T C M E O P
 O R A L L O R T E L R B N
 T B I L L N E R R M T Z V
 A O E R L I I D C A E T A
 P S I T A N S E A V S D V
 A R E F O R M A R O B T C

Apa! a cercar dins aquest brou de lletres els noms de deu paraules que comencin en la lletra "R".

Solució

Roger, res, reforma, tollar, rapada, rasqueta, recerca, recollir, recitar i recull.

Maria Galmés

Telèfons

Ajuntament	56 90 03
	56 92 00
Polícia municipal	56 94 11
Polícia nacional	55 00 44
Cuàrdia Civil	56 70 20
Casa de Cultura	56 90 83
Unitat Sanitària	56 95 97
P.A.C. Son Servera	56 71 68
Ambulatori Manacor	55 42 02
Son Dureta	28 91 00
Escola	56 94 83
Bombers	55 00 80
Urgències	061
Jutge	56 90 46
Clavegueram	81 03 59
S.M.O.E.	56 95 49
Ca ses Monges	56 90 83
Funerària	52 60 53
GESA (oficines)	55 41 11
GESA (avaries)	84 33 33
Grua	55 03 44
Hisenda	55 35 11
Teatre de Manacor	55 45 49
Parròquia	56 90 21
Oficina Atur	55 20 81
Telèfon de l'esperança	46 11 12

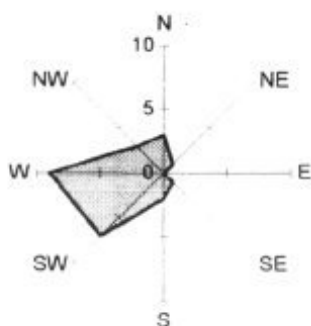
Joieria Femenias

listes de noces
objectes de regal

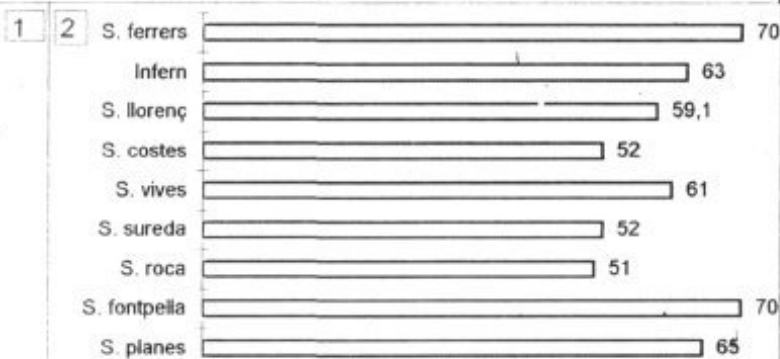
Rector Pasqual, 8
Sant Llorenç
Tel. 569072

CA'N XESC, ESTACIÓ PLUVIOMÈTRICA B 480, S. LLORENÇ DES CARDASSAR
novembre 96

El vent a Sant llorenç

LA PLUJA A DIFERENTS LLOCS DEL TERME l/m

El novembre ha estat un mes ventós i plujós. El vent, com podeu veure en el gràfic 1, ha bufat amb molta freqüència del secor W (ponent). Al gràfic 3 hi ha enregistrada la velocitat màxima, que supera molts de dies els 30 km/h, una velocitat que comença a molestar.

En el gràfic 4 observam l'efecte que una borrasca (línia corba) va deixar: uns sis dies seguits de pluja. El torrent de Sa Blanquera va tenir la segona revinguda de la tardor.

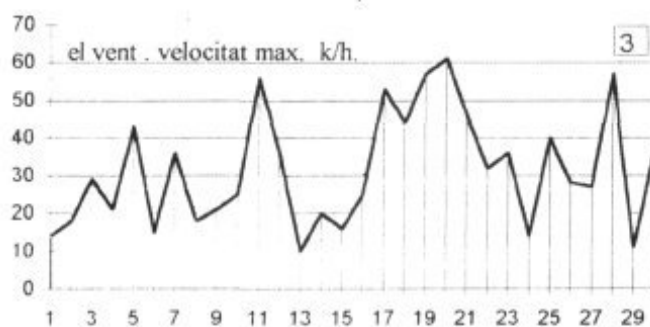
De pluja n'anam ben servits fins ara, i pareix que enguany anotarem a la llista els 700 l/m², xifra que no s'havia enregistrat d'ençà 1989.

Com a curiositat en les temperatures hem de dir que d'un any a l'altre només ha variat dues dècimes.

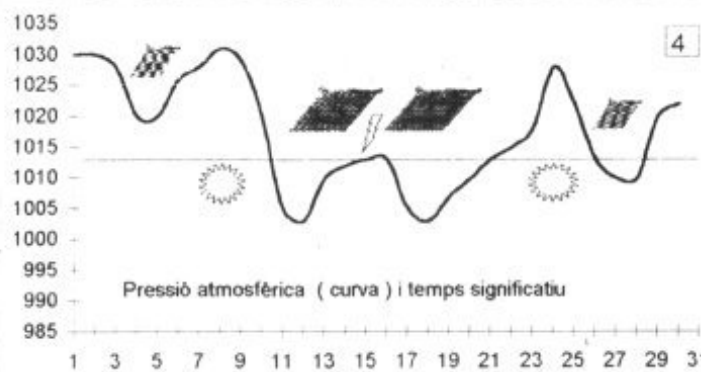
En el gràfic 2 podem observar la pluja a diferents llocs del nostre terme. Les quantitats que hi figuren són els totals de precipitacions arreglats cada mes.

Els Reis ens duran, a més de fred, la visita de Francesc Mauri, home dels temps de TV3. Hi estau tots convidats. Ja us anirem informant.

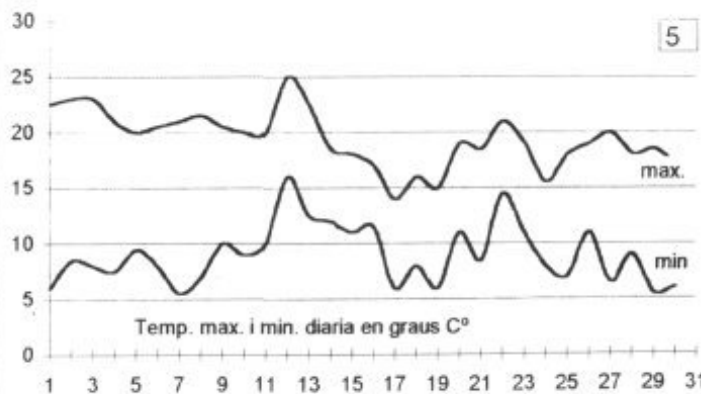
Xesc Umbert

el vent . velocitat max. k/h.

Pressió atmosfèrica (curva) i temps significatiu

Temp. max. i min. diària en graus C°

Resum comparatiu	1996	1995
Dies de cel serè	15	11
Dies de cel núvol	5	14
Dies de cel cobert	11	5
Tempestes	3	2
Calabruix	0	0
Gelades	0	0
Boirades	0	0
Temp màx.	25	26
Temp. min.	5,5	3,5
Temp. màx mitja	19,4	19,6
Temp. min. mitja	9	9
Temp. mitja del mes	14,2	14,3
Puja del mes	59,1	44,6
Pluja acumulada any	620,8	360,6

Jugam a cercar diferències i similituds? Au!

Diferències: en el vestiment vegetal del racó hi manquen els dos oms, al cel sien; a canvi hi destriam un fasser, xiprers, cactus, separacions amb plantes i també sabem que hi ha un avet, un llorer i altres arbusts i flors; els pedrisos del Lloc sagrat han estat substituïts per bancs i per una pareteta baixa; els arbres de la plaça -plàtans, em sembla- tampoc no hi són, ni la casa de la meva padrina, que fou substituïda pel banc de Crèdit Balear i per ca'n Joan Garrit; les portes de l'església també tenen unes vidrieres que a la foto-

grafia no es destrien; a la paret lateral de l'església hi ha una farola, i la casa del fons, vora el portals dels homes és més alta.

Similituds: L'església gairebé no ha canviat -per defora, s'entén-, fins i tot s'hi veuen els altaveus de les crides; també, ja ho val, encara hi ha els fils d'electricitat, que no hi fan cap falta.

Fotografia antiga: Biblioteca Mn. Galmés.
Fotografia actual: Xisca Santandreu.

Text: Josep Cortès